

ΑΠΟΛΕΙΠΕΙΝ Ο ΘΕΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΝ

Σάν ἔξαφνα, ὦρα μεσάνυχτ', ἀκουσθεῖ
ἀόρατος θίασος νά περνᾷ
μέ μουσικῆς ἑξαΐσιες, μέ φωνές—
τήν τύχη σου ποῦ ἐνδίδει πιά, τὰ ἔργα σου
ποῦ ἀπέτυχαν, τὰ σχέδια τῆς ζωῆς σου
ποῦ βγῆκαν ὅλα πλάνες, μὴ ἀνοφέλετα θρηνησεις.
Σάν ἔτοιμος ἀπὸ καιρό, σὰ θαρραλέος,
ἀποχαιρέτα την, τὴν Ἀλεξάνδρεια ποῦ φεύγει.
Πρὸ πάντων νά μὴ γελασθεῖς, μὴν πεῖς πῶς ἦταν
ἓνα ὄνειρο, πῶς ἀπατήθηκεν ἡ ἀκοή σου·
μάταιες ἐλπίδες τέτοιες μὴν καταδεχθεῖς.
Σάν ἔτοιμος ἀπὸ καιρό, σὰ θαρραλέος,
σὸν ποῦ ταιριάζει σε ποῦ ἀξιώθηκες μὰ τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερὰ πρὸς τὸ παράθυρο,
κι ἄκουσε μέ συγκίνησιν, ἀλλ' ὄχι
μέ τῶν δειλῶν τὰ παρακάλια καὶ παράπονα,
ὡς τελευταία ἀπόλαυσι τοῦς ἤχους,
τὰ ἑξαΐσια ὄργανα τοῦ μυστικοῦ θιάσου,
κι ἀποχαιρέτα την, τὴν Ἀλεξάνδρεια ποῦ χάνεις.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

*Ηρθες

ένα χιονισμένο βράδυ

ὄξω ἀπ' τὰ σπίτια

ἴσκιοι παράξενοι ἐτρέχανε τοὺς δρόμους

μεσ' τὸ σκοτάδι.

Κ' ἐγὼ σ' ἀπάντεχα καιροὺς τώρα καὶ χρόνια
 σ' ἀπάντεχα τὴν ἀνοιξη σὰν ἔπνεαν τὰ μαϊστράλια
 καὶ μοῦφερναν μαζὺ τὰ ἐρωτόλογα τραγούδια
 μὲ τίς κελαιδιστὲς φωνές ποῦ ἐτραγοῦδαγαν τ' ἀγόρια
 μεσ' τίς βαρκοῦλες τους ποῦ χαίδευαν τὴ λίμνη . . .
 σ' ἀπάντεχα, σὰν τὸ χινόπωρο ἔφερενε πάλι
 τὸ νεῖο ποῦ παθητικά παιζε φλογέρα
 ὀρθὸς γιὰ ὧρες στ' ἀκρογιάλι
 τὸ νεῖο ποῦ ἕμνοῦσε ἔτσι ἀπλᾶ τὸν Ἥλιο,
 τὴ νεῖότη του ποῦ ἕμνοῦσε καὶ τὴν ἀγάπη
 κα' ἀντιλαοῦσε ὁ πόθος του μεσ' τὴν καρδιά μου.

Σ' ἀπάντεχα, ὦ φίλε,
 ποῦ ἀργὰ κι ὥραῖα σ' ἔπλασεν ὁ λογισμὸς μου
 καὶ τὸ κορμί σου,
 σημάδι φωτεινὸ ὑψώθη στὰ ὄνειρά μου,
 Ἔφηβε, μὲ τὸ χιμαϊρικὸ κορμί σου π' ἀνασταίνει
 ἀπ' τοὺς ἀδρούς χυμοὺς ποῦ τοῦδωσεν ἡ φύση.
 Ἔφηβε, μὲ τὸν ἀνασασμὸ σου π' ἀνασταίνει . . .
 Σ' ἀπάντεχα γιὰ ν' ἀντικρύσω τὴ ματιά σου,
 γιὰ ν' ἀγροικίσω τὴ μελοδικώτατη λαλιά σου
 νὰ βγαίνῃ ἀπ' τὴ δροσὰ τῶν ροδοχειλιῶν σου.

Κ' εἶπα, πῶς σὰν τ' ἀδέρφια σου θᾶσαι ἐκεῖνα
 ποῦ εἶδα ὀλόγυμνα στ' ἀλόγατά τους
 νὰ τρέχουν,
 ἀνεμίζοντας ἑλεύτερα τὰ θεῖα μαλλιά τους.
 — μαλλιά ποῦ ἐξάνθιναν στὰ ἑλληνικὰ τὰ μεσημέρια—
 ποῦ εἶδα νὰ τρέχουνε ἀπ' τῶν ἀρχαίων ναῶν τὰ ὕψη

πρὸς τοὺς κάμπους, τίς πλαγὲς καὶ τ' ἀκροβούνια,
 καὶ καὶ σιωποῦν ἀγάπες καὶ χαϊδάρες
 καὶ νὰ σκορποῦν τὸν πόθο τῆς αἰωνιότης
 μὲ τ' ἀπλωμένα δόλοενκά τους χέρια . . .

Κ' ἦρθες

ἀπ' τὰ εὐλογημένα περασμένα,
 Φορώντας στὰ κυματιστά σου μαλλιά
 λεπτόφυλλο ἀγριελιᾶς κλωνάρι.

Κι' ὄλο τὸ σπίτι ἔλαμψεν ἀπ' τὸ κορμί σου
 καὶ μοσκοβόλησε ὄλος ὁ τόπος σὰ νὰ ἦταν
 ἀνθόκηποι ὀλοεῦωδοι στὴν ἐποχὴ τους.

Καὶ στὴν εὐγενικὰ σου τὴ μορφὴ
 ἐγνώρισα τ' ἀδέρφια σου ὅπου θεοὶ ἐγινήκαν,
 θεοὶ μὲ λατρεία ἐρωτική·
 κ' ἐλάτρευα τ' ἀγάλματά τους,
 ἔργα μεγάλων τεχνιτῶν,
 στὸ τέλει γυμνὸ κορμί σου
 καὶ στὴ λαμπρότη τῶν ἰσκιωμένων σου ματιῶν.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Μ. Γ. ΛΙΜΠΕΡΑΚΗΣ

ΜΑΤΑΙΑ

III

Στὴ σκυθρωπὴ μεγάλῃ κάμερα,
 μοναχικὸς ὁ ἀρχαῖος καθρέφτης στέκει,
 λείψανο πλούσιων περασμένων
 στὶς ἔρημες γωνιὲς ὅπου παράμερα
 ἡ ἀράχνη ἀναμνήσεων ἱστοὺς πλέκει,
 οἱ σκιὲς θρηνοῦν τῶν καλῶν κι ἀγαπημένων.
 Διαβαίνουνε καὶ καθρεφτίζονται
 μπρὸς τὸν ἀρχαῖο καθρέφτην ἕνα, ἕνα,
 μέρες παλιές, ἔργα ἡμερῶν, εἰκόνες,
 τὰ θλιβερά, τ' ἀγύριστα τὰ περασμένα.
 Ὅμως μιὰ μέρα θάρθει, ἀργὰ ἢ γρήγορα
 ὅπου θὰ πέσει κι ὁ καθρέφτης καὶ θὰ σπάσει.
 τάχα μιὰ εἰκόνα ὡς τότε—στέκομαι
 καὶ περιμένω—θὰ περάσει;

Θὰ λευκαθοῦν σὰ χιόνια τὰ μαλλιά μου,
 στὸ μέτωπό μου οἱ καημοὶ θὰ ὀλημερνιαῖζον·
 οἱ ἔγνοιες θὰ κλονίζουνε τὰ γερατεῖά μου
 κ' οἱ πόθοι μου σκυφτοὶ θ' ἀναστενάξουν.
 Κι ὅταν μιὰ μέρα θάρθει ὁ θάνατος μπροστά μου,
 καὶ τὴν ψυχὴ μου ἀόρατος θὰ πάρει,
 τότε, τὰ δάσπρα μόνο τὰ μαλλιά μου
 σὰ χιόνια θὰ λευκάξουνε στὸ μαξιλάρι.

V

Θυλλοὺς δηγᾶται μακρινοὺς
 τοῦ καντιλιού τὸ φῶς στὴν κάμερά σου
 κι ὅσους ἔξεχασες καημοὺς
 σὰ μνήμη ξαναπλώνει δλόγυρά σου.
 Τὰ δνειράτα πλήθη φτερουγίζουνε
 καὶ μπλέκουν στὰ μαλλιά σου τὰ λυμένα·
 τὰ μυστικά μνηήματα σοῦ ψιδυρίζουνε
 καὶ ξαναφεύγουν ἓνα ἓνα.
 Νοσταλγικὴ ἡ ὥρα σ' ἔλκνισε
 στῶν ἀναμνήσεων τὸ λίκνο,
 καὶ μὲ τὰ μάγια σ' ἀποκοίμισε
 καὶ σὲ παράδωκε στὸν ὕπνο.

VI

Ὅλων τῶν μυστηρίων τὰ τρόπαια
 στημένα στὰ βᾶθη τῶν ματιῶν σου
 κι ἡ ἀγάπη δυνατὴ, στὰ ἄδντα,
 βασίλισσα κρατεῖ τῶν λογισμῶν σου.
 Καλὴ, κι οἱ πόθοι ἔλγισαν,
 ὠραῖα, σὰν κοῖνο τὴν ψυχὴ σου
 κι οἱ ὀρμές ἀπὸς ἐτίλιξαν
 σὲ ρίγη τὸ κορμί σου.
 Κι ἡ νύχτα, ἡ νύχτα καρτερεῖ
 ἡ μυστικὴ, τὰ δακρυά σου
 λιβανωτοὶ καὶ μῦρα νάρθουνε
 στὴν ἀλαζονικὴ ὁμορφιά σου.

Ἐκανε καλοκαιριά κείνο τὸ βράδυ καὶ καθίσαμε μὲ τὸν David d'Angers
 σὲ τραπέζι ὄξω ἀπὸ τὸ καφενεῖο τοῦ Tortoni. Μοῦ εἶπε τότε τὴν ἱστορία
 τοῦ ἀγαλμάτου ποὺ εἶχε κάνει γιὰ τὸν τάφο τοῦ Μπότσαρη κ' ἓνα μέρος
 τῆς ἱστορίας τὸ βάζω μὲ τὰ δικὰ του τὰ λόγια ὅσο πιστὰ μπορῶ τώρα νὰ
 τὰ θυμηθῶ ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια.

«Σὰν ἔμαθα πὼς σκοτώθηκε ὁ Μάρκος Μπότσαρης στὸ Μεσολόγγι
 ἔβαλα στὸ νοῦ μου πὼς ἔπρεπε νὰ τοῦ στηθεῖ μνημεῖο ἀντάξιο τοῦ ἡρωϊ-
 σμοῦ του. Εἶμωνα τότε ἀρκετὰ νέος γιὰ νὰ ἔχω ἐνθουσιασμό κι ἀρκετὰ
 φαντασμένος γιὰ νὰ θαρρῶ πὼς μποροῦσα μὲ τὴν τέχνη μου νὰ κάνω κάτι
 ποὺ δὲν εἶχε γίνει πρωτίτερα».

«Ἡ ἰδέα τοῦ ἔργου—ἂν καὶ τόσο ἀσυνήθιστη—δὲν εἶτανε γέννημα
 τῆς δικῆς μου φαντασίας. Ἡ λιγνοκάμωτη παιδοῦλα ποὺ γέρνει πάνω στὴν
 ταφόπετρα καὶ γράφει τ' ὄνομα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη μοῦ φανερώθηκε μιὰ
 μέρα στὸ κοιμητήρι τοῦ Père-la-Chaise. Εἶδα σὲ τάφο σκυμένο ἓνα παιδί
 ποὺ προσπαθοῦσε νὰ διαβάσει τὰ γράμματα τὰ χαραγμένα πάνω στὸ μάρ-
 μαρο. Αὐτὸ μοῦ ἔδωσε τὴν ἰδέα. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή τὸ ἔργο πήρε μορφὴ
 μέσα μου. Ποῦ ὅμως νὰ βρῶ τὸ παιδί ποὺ ἔβλεπε ἢ φαντασία μου; Τὸ
 κοριτσάκι ποὺ εἶχε πάρει ἢ ματιά μου δὲν ἔκανε γιὰ τὸ σκοπὸ μου—εἶτανε
 καλοθρεμένο, παχουλό κι ὄχι πάρα πάνω ἀπὸ ἑπτὰ-ὀχτὼ χρόνια. Ἐγὼ
 ἤθελα κοπέλλα δυὸ φορές πρὸς μεγάλη ποὺ μόλις νὰ ξάνοιγε γυναῖκα καὶ
 ποὺ νὰ ἔδειχνε στὸ κορμί της τὸν κόπο κάποιου ἠθικοῦ καὶ σωματικοῦ
 ἀγώνα. Γιὰ καιρὸ γύρινα κατάλληλο μοντέλο μὰ στάθηκε τοῦ κάκου. Ἀρχίζα
 μάλιστα νὰ καταντῶ μετελὰς στοὺς φίλους μου γιὰ τὸς εἶχα πεῖ τί γύρινα
 καὶ προσπαθοῦσαν νὰ μὲ βοηθήσουν. Ὅμως ἄξαφνα μιὰ μέρα ἀπάντησα
 στὴ μέση τοῦ δρόμου τὴν κοπέλλα ποὺ ζητοῦσα γιὰ μῆνες. Μὲ ὅλα της
 τὰ κουρέλια εἶτανε χαριτωμένη. Εἶτανε ὡς δεκαπέντε χρονῶν ψηλὴ μὰ πολὺ
 ἀδύνατη. Τὴνε λέγανε Κλεμεντίνα. Σὰν ἦρθε νὰ ποζάρει τὴν ἄλλη μέρα
 τὸ πρωὶ ἔφερε καὶ τὴν μητέρα της μιὰ γριὰ μπεκροῦ καὶ παράλυτη. Τὸ
 κορίτσι ὅμως εἶτανε ἀθῶο—τοῦλάχιστο ὅσο ἀθῶο μποροῦσε νὰ εἶνε μὲ τέτοια
 μάνα—καὶ πολὺ ὑπακουερό. Ἡ γριὰ βαρέθηκε σὲ λίγες μέρες νὰ ἔρχεται
 νὰ στριφογυρίζει τὰ δάκτυλά της κάθε πρωὶ—δὲν τῆς ἔδινε μάλιστα καὶ
 τίποτε νὰ πει—κι ἄφησε τὴν Κλεμεντίνα νὰ ἔρχεται μοναχὴ της».

«Στὸ ἀργαστήρι μου εἶχα κρεμασμένο στὸν τοῖχο ἓνα μπουόντζινο
 Χριστό. Ἡ κορνίζα εἶτανε ἀπὸ σκουρο μετᾶξι καὶ τὸ βᾶθος βελούδο. Πολλὲς
 φορές εἶχα τσακώσει τὴ μάνα ποὺ κοίταζε τὸ Χριστὸ μὲ κρυφὴ ἀποθυμιά
 κι ἡ κόρη της μοῦ εἶπε ἄξαφνα μιὰ μέρα: «Γι' αὐτὸ δὲν ἔρχεται πιά ἐδῶ
 ἢ μάνα μου. Λέει πὼς θὰ καταντήσει νὰ κλέψει. Ὅλο γι' αὐτὸ μιλά. Μὰ,
 κύριε Δαβὶδ, δὲ μοῦ λέτε, θὰ μπορούσατε ν' ἀποχωριστεῖτε αὐτὸ τὸ Χριστό;
 πόσο θὰ ἤθελα νὰ τὸν εἶχαμε στὴ σοφίτα μας. Θὰ μὲ παρηγοροῦσε καὶ
 θὰ μὲ καλοκάριζε. Ἄ θέτε σὰς τὸν ἀγοράζω. Ἀλήθεια δὲν ἔχω παράδες
 μὰ μπορεῖτε νὰ μοῦ κόψετε ἀπὸ τὰ μεροκάματά μου».

«Δὲν ξέρω γιὰτί φαντάστηκα πὼς ὁ Χριστὸς ποὺ τόσο τὸν ἐπιθυμοῦσαν

(*) Μεταφρασμένο ἀπὸ τὸ βιβλίο «An Englishman in Paris» σελ. 226.

μάννα και κόρη θύ έφερεν ίσως κάποια σωστική έπιρροή στη ζωή τους. Κατέβασα την κορνίζα με τὸ Χριστὸ και τῆς τὸν έδωσα. Παρακύλησε ἀπὸ τὸ βάρος. «Θές αὐτόνα τὸ Χριστὸ; τῆς εἶπα. Πάρ' τονα. Καί κοιτάξέ τονα σάν έρχεται ὁ πειρασμὸς και συλλογίσου μένα πού σου τότε χάρισα».

«Χάρισα; ξεφώνισε ἀπὸ χαρά, Κ' έφυγε τρέχοντας ὡσο γλήγορα τὴν πήγαιναν τὰ πόδια τῆς».

«Ὡς ἔξη μῆνες ἀργότερα τὸ ἄγαλμα εἶτανε τελειωμένο. Δέ χρειάζομουναι πιὰ τὴν Κλεμεντίνα και σιγὰ σιγὰ τὴν εἶχα ὀλότελα ξεχάσει».

«Λίγο καιρὸ ἀφοῦ ἔστειλα τὸ ἔργο μου στὴν Ἑλλάδα δοκίμασανε νὰ με σκοτώσουνε μιὰ νύκτα στὸ δρόμο Childebert. Σὲ δυὸ μεριές εἶτανε ἀνοιγμένο τὸ κεφάλι μου και με ἀφίσανε χάρω γιὰ πεθαμένο. Δέ θὰ τῆνε γλήτωνα ἂν κάποιος ἐργάτης πού ἔτυχε νὰ περάσει δέ σκουντουφλοῦσε πάνω μου και δέ μ' ἔπαινε σπῆτι του νὰ με συνεφέρει»

«Ἐφτά χρόνια παρὰ ὕστερα ἔλαβα γράμμα πού μου ἔλεγε νὰ πάω τὴν ἴδια βραδιά μεταξὺ δώδεκα και μιὰ σὲ κάποιο σπῆτι κοντὰ στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Val-de-Grâce. Τὸ γράμμα μου ξεγούσε πὼς νὰ πάω. Ἐλπετε νὰ πάω μαζί μου κλεφτοφάναρο και ν' ἀνεβῶ τέσσερα πατώματα και κει θὰ ἔβρισκα μιὰ πόρτα σημαδεμένη με σταυρὸ ἀπὸ τεπεσίρι. Ἡ πόρτα θ' ἀνοιγε ἄχτυποῦσα με ἰδιαίτερο τρόπο. Δέν ὑποψιάστηκα τίποτε. Δέ μου ἤρθε νὰ συνταιριάσω τὸ γράμμα με τὴν ἄλλη ἱστορία· οὔτε κὰν μου πέρασε τότε τέτοιο πράμα ἀπὸ τὸ νοῦ. Μὰ κι ἄλλος λόγος μ' ἔκανε νὰ μὴν προσέξω παρὰ πάνω. Τὸ γράμμα εἶχε σὲ μιὰ γωνιά κίτριο σημεῖο συφωνημένο τότε ἀνάμεσα μερικῶν πατριωτῶν πού εἶτανε στὰ πολιτικά».

«Νὰ μὴ σὰς τὰ πολυλογῶ, λίγο πριν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα πῆγα στὸ συφωνημένο μέρος. Δέν δυσκολέφτηκα νὰ βρῶ τὸ σπῆτι κ' ἔφτασα στὸ τέταρτο πάτωμα δίχως ν' ἀπαντήσω ψυχῆ. Βρῆκα και τὴν πόρτα με τὸν ὡστρο σταυρὸ. Χτύπησα μιὰ, χτύπησα δυὸ, μὰ κανένας δέν ἀνοιξε. Ὡς τόσο ἀκόμα νὸ βάλω κακὸ στὸ νοῦ μου. Ἄρχισα νὰ λέω πὼς μου εἶχανε σκαρώσει κανένα χωρατὸ και γύρευα νὰ κατεβῶ ὅταν ἡ πλαγιὴ πόρτα σιγοάνοιξε και φάνηκε στὸ κατώφλι μιὰ κοπέλα βαστώντας ἀναμένο κερί. Ἄν και τὸ κερί τῆς καθὼς και τὸ δικό μου τὸ φανάρι, δέν ἔριχαν πολὺ φῶς παρετήρησα πὼς καταγλώμισσε ἅμα με εἶδε. Δέν τῆνε γνώρισα ὁμως ὡς πού μου μίλησε. Εἶδα τότε πὼς εἶταν ἡ Κλεμεντίνα. Δέν μου ἔδωσε καιρὸ νὰ μιλήσω: «Ἐσεῖς εἶστε κύριε Δαβὶδ! εἶπε με φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ φόβο. Ἐσεῖς! ξανάπε. Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, φύγετε—φύγετε ἀμέσως! Στιγμὴ ν' ἀργήσετε και πάει ἡ ζωὴ σας. Γιὰ τὸ Θεὸ, φύγετε! Καί, παρακαλῶ, μὴν ξεστομίσετε μιλιὰ γιὰ τοῦτο σὲ κανένα. Με τὴ ζωὴ μας θὰ τὸ πλερώναμε ἡ μάνα μου και γῶ. Φύγετε σὰς λέω. Δέν ἤξερα πὼς ἐσὰς περιμένουνε. Φύγετε—φύγετε!»

«Δέ νομίζω ν' ἀποκρίθηκα λέξη. Κατάλαβα πὼς δέν εἶτανε χωρατὸ, μὰ τρομαχτικὴ ἀλήθεια. Κατέβηκα τρέχοντας και σὰ βρέθηκα στὸ δρόμο εἶπα νὰ παραμονέψω νὰ δῶ. Κρύφτηκα στὸ πόρτεγο γειτονικοῦ σπιτιοῦ. Δέν περιάσανε δέκα λεπτά και εἶδα νὰ φτάνει ἕνας-ἕνας ὡς μισὴ δωδεκαριά ἀνθρώποι. Ὅλοι τους χαθήκανε μέσα στὸ σπῆτι πού βρισκότανε ἡ Κλεμεντίνα και εἶμαι βέβαιος ἕνας τους εἶτανε κείνος πού και τὴν ἄλλη φορὰ τὸν ὑποψιάστηκα πὼς γύρευε νὰ με σκοτώσει».

Ἄρκετὰ χρόνια περάσανε χωρὶς νὰ ξαναδεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν Κλεμεντίνα. Ἐπειτα ἕνα βράδυ στὰ τέλη τοῦ 46 ἡ ἀρχὲς τοῦ 47 ὁ Δαβὶδ μου εἶπε πὼς τὴν ἀπάντησε στὸ δρόμο μπράτσο μ' ἕνα κουτσαβάκη ἀπὸ κείνους τοὺς

πανάθλιους πού μόνο στὶς μεγάλες χώρες βρίσκουνε τόπο νὰ ζήσουν. Ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκολούθησε μιὰ δέν εἶχε τὸ κουράγιο—ἂν και κάθε ἄλλο ἀπὸ φοβιτσιάρης—νὰ μπει στὸ κατώγι πού κρύφτηκε κείνη με τὸ φίλο τῆς. Τὴν τελευταία φορὰ πού τὴν εἶδε εἶτανε στὰ μέσα τοῦ 47. Ὁ Δαβὶδ δέν τῆνε γνώρισε ἀμέσως γιατί τὸ πρόσωπό τῆς εἶταν ἀφανισμένο ἀπὸ φριχτὲς πληγὲς πού τῆς εἶχανε κάνει οἱ ἀγαπητικοί τῆς. Τοῦ γύρευε νὰ τῆνε βοηθήσει και τὸ ἔκανε. Μὰ μόλις εἶχε ξελαργάσει και τὴν ἔπαισε ἡ ἀστυνομία και τὴν πήρε στὴ φυλακὴ. Ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκολούθησε και προσπάθησε νὰ τῆνε βγάλει μὰ δέν τὸ κατάφερε.

Λίγο καιρὸ πιὸ ὕστερα ὁ Ναπολέοντας ὁ Τρίτος ξόρισε τὸ Δαβὶδ ἀπὸ τὴ Γαλλία. Στὶς ἀρχὲς ὁ καλλιτέχνης πῆγε νὰ μείνει στὶς Βρυξέλλες, μὰ εἶχε τέτοια ἐπιθυμία νὰ ξαναδεῖ τὸν τάφο τοῦ Μάρκου Μπότσαρη—τὸ πιὸ καλὸ τοῦ ἔργο κατὰ τὴ γνώμη του—πού ἀποφάσισε νὰ πάει στὴν Ἑλλάδα. Νὰ τι ἔγραψε ἀπὸ κει :

«Πολὺ πριν ἀράξει τὸ καράβι κοντὰ στὸν τόπο πού πέθανε ὁ Byron ξεδιάκριναι τὸν τάφο τὸ στημένο στὰ πόδια τῆς τάπιας—τὸν τάφο πού τιμᾷ τὸν Μπότσαρη και τοὺς ἡρωϊκοὺς του συντρόφους. Ξεχώριζε σὰ μαυράδι στὸν ὄριζοντα και στὴν κορφὴ του ὀλόασπρο ἔλαμπε σημάδι. Ἀμέσως τὸ ἔνοιωσα πὼς αὐτὸ εἶτανε τὸ ἄγαλμα τῆς Ρωμηοπούλας, και καρτέραγα και καρτέραγα ὡσο πῆγαινε τὸ καράβι και μου φάνηκε σὰ νὰ ζωντάνευε τὸ ἄγαλμα και νὰ σίμωνε και κείνο ὀλοένα.

«Κάλια νὰ μὴν εἶχα πάει πιὸ κοντὰ, κάλια νὰ μὴν εἶχα βιαστεῖ νὰ δῶ τὴν ἀλήθεια. Ἡ καρδιά μου σκίστηκε και σάν παιδί ἔκλαμα σάν ἀντίκρισα τὸ χαλασμὸ πού εἶχε σακατέψει τὸ ἔργο μου. Σπασμένο εἶτανε τὸ χέρι τῆς κοπέλλας πού ἔδειχνε τοῦ Μπότσαρη τ' ὄνομα. Τῆς εἶχανε κόψει τ' αὐτιά και τὸ πρόσωπό τῆς εἶτανε ἀυλακωμένο ἀπὸ τὶς μαχαιριές. Μου θύμισε τὸ πρόσωπο τῆς Κλεμεντίνας καθὼς τελευταία τὴν εἶχα δεῖ. Ὁλάκερο τὸ κορμί τῆς εἶτανε σημαδεμένο ἀπὸ βόλια και στὴν πλάτη εἶχανε μερικοὶ χαράξει τὰ ὀνόματά τους. Κ' ἔτσι τελειώνει ἡ καλύτερη δόξα τῆς ζωῆς μου—τὸ μοντέλο πεσμένο στὴν ὕστερη ἐξαχρείωση, τὸ ἔργο κολοβωμένο ἀγνώριστα κι ἀδιόρθωτα, κι ὁ πλάστης στὴν ἐξορία.»

Ἡ διορατικότητα μερικῶν ἀνθρώπων πού ἐζησαν σέ διάφορες ἐποχές, συνέλαβεν ἀκέραιο σχεδόν τὸ πένθιμο δράμα πού παιζόνταν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀπ' τοὺς ὁμοίους των, καὶ ὅλοι προσπάθησαν νὰ ζητήσουν ἓνα τρόπο, ὅλοι ἠθέλησαν νὰ προετοιμάσουν μιὰ λύση. Τὸ θεωροῦσαν φυσικό. Ἰσως, καὶ ἀναγκαῖο.

Ὁ Ἐμπεδοκλῆς γὰρ νὰ διδάξει τὴ βοήθεια τοῦ θείου εὐρήχηε τόσον ἐνθουσιασμό, τόσον ὠραία λόγια, ἢ ποίηση τοῦ ἔχει σιγμῆς τόσον ἐμπνευσμένες, πού παύει κατὰ τὴν κοινὴ ὁμολογία, νὰ εἶναι καὶ φιλόσοφος καὶ ποιητὴς καὶ γίνεται ἀπόστολος, ἰδρυτὴς νέας θρησκείας, σέ τέτοιο σημεῖο, μάλιστα, ὥστε ν' ἀντικαταστήσει αὐτὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ θείου καὶ νὰ θεωρηθεῖ ὡς θεὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ στωϊκοὶ ἀρχίνησαν τὰ πρῶτα τους βήματα ὡς φιλόσοφοι, γὰρ νὰ καταλήξουν στὴ λατρεία τοῦ πόνου. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Σενέκα τὸ στωϊκὸ φιλόσοφο ἀντικαθιστᾷ ὁ στωϊκός, νὰ ποῦμε, ἱεροφάντης. Ὅλη ἡ προσπάθεια τους τείνει νὰ κατευθύνουν τὶς συνειδήσεις τῶν πιστῶν καὶ νὰ τοὺς δείξουν τὸ μόνον δρόμο γιὰ νὰ φθάσουν τὸ ὑπέροχον ἀγαθόν.

Καὶ ἂν ὁ Δουκρήτιος παραπονεῖται γιὰ τοὺς θνητοὺς πού πλησιάζουν τὶς πέτρες, πέφτουν χάμου, ἀπλώνουν τὰ χέρια τους πρὸς τοὺς βομούς, ραντίζοντας τοὺς ναοὺς μὲ τὸ αἷμα τῶν ζώων, καὶ διδάσκει, ὅτι ἡ μόνη εὐσέβεια πού μᾶς ἐπιτρέπεται, νὰ κυττάζουμε μὲ γαλήνη τὸν κόσμον, ὅμως, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι ὅλοι οἱ ἐπικοῦριοι ἔβαλαν στὴ θέση τῆς λατρείας τῶν ἀρχαίων θεοτήτων τὴ λατρεία τοῦ Διδασκάλου. Ὅλοι οἱ πιστοὶ στὴ διδασκαλία τοῦ Ἐπικούρου μαζεύονταν κάθε χρόνο γιὰ νὰ γιορτάσουν τὴν ἡμέρα τῆς γέννησής καὶ τοῦ θανάτου του, πολλοὶ, μάλιστα, ἐπήγαιναν νὰ προσκινήσουν στὰ μέρη ὅπου ἐδίδαξε.

Ἐν γένει, ὅλες οἱ ἀρχαῖες φιλοσοφίες (γιὰ νὰ μὴ παραλείψουμε οὔτε τὴν Πυθαγόρεια σχολή, οὔτε τὶς Πλατωνικὲς θεωρίες), πού προσπάθησαν νὰ μελετήσουν τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς, στὶς τρεῖς μορφές μὲ τὶς ὁποῖες παρουσιάζεται, σὰν περασμένη, τωρινὴ καὶ μέλλουσα, στὴν ἀρχή, πρὶν λάβουν, ἴσως, συνείδηση τῆς μεγάλης ἀξίας των, ἔμεναν μὲ τὴν ἀπλή φιλοσοφικὴ μορφὴ τους. Σιγά, σιγά, ὅμως, ἡ διδασκαλία τους ἔπαιρνε μεγαλύτερη σημασία, καὶ δὲν ἀρκέσθησαν στὴν ἀπλή διάδοση τῶν θεωριῶν τους. Τὰ νοήματα τῆς φιλοσοφίας ἀρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς ὄργανα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων. Ἐπενέβησαν οἱ ἀναπόφευκτο περιορισμοί, οἱ σχετικὲς διατυπώσεις, καὶ οἱ θεωρίες κατέληξαν σέ θρησκευτικὰ δόγματα.

Ἐνῶ ὁ Ὁμάρ Καγιάμ, πού ἦρθεν ἕστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴ σειρά τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, μὲ τὴν ἔλλειψη τοῦ φανατισμοῦ ἐκεῖνου πού χαρακτηρίζει τοὺς ἰδρυτὰς μιᾶς θρησκείας δὲν θέτει κανένα πρόσωπο γιὰ λατρεία.

Μ' ἓνα κομμάτι φρομὶ κάτω ἀπ' τοὺς κλώνους
ἓνα φλασκὶ κρασί, ἓνα βιβλίον στίχους - καὶ σένα
σιμά μου, νὰ τραγουδᾷς στὴ μοναξιά -
κ' ἡ μοναξιά εἶν' ἀρχετὸς παράδεισος.

Εἶναι ἡ ὠραιότερη ἀφροντισία, ἡ πλέον ἀβίαστη, ἀλλά, καὶ ἡ πιερότερη ταυτοχρόνως εὐθυμία τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου, πού ἐμελέτησεν ὅλα τὰ λόγια τῶν σοφῶν, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἱερέων καὶ δὲν εὐρήχηε πουθενά

τίποτε. Γιατί, ὁ Ὁμάρ Καγιάμ, νέος ἀκόμα, εἶχε μελετήσει τὰ σοφὰ βιβλία, κοντὰ στὸν περίφημο σοφὸ τῆς πατρίδας του, τὸ Ναισαπύρ, τὸν Ἰμάμ Μου-άφφακ.

Ἄλλως τε καὶ οἱ στίχοι τοῦ τὸ βεβαιώνουν :

Κ' ἐγὼ σὰν ἦμωνα νέος μὲ θέρημ ἐσύχναζα
ἐπιστήμονες καὶ ἁγίους, καὶ ἄκουα συζητήσεις μεγάλες,
γιὰ τὸ ἓνα ἢ γιὰ τ' ἄλλο, ἀλλὰ πάντοτε
ἐβγήκα ἀπὸ τὴν ἴδια θύρα πού ἐμπήκα.

Μὲ τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς ἁγίους ἔσπειρα τῆς σοφίας τὸ σπόρο,
καὶ μὲ τὰ χέρια μου τὸν περιποιήθηκα γιὰ νὰ βλαστήσει :
κι αὐτὸ μόνον ἐσύνναξα στὴν ἐποχὴ τοῦ θεοῦ
ὅτ' ἦρθα σὰν τὸ νερὸ καὶ σὰν τὸν ἀνεμὸ φεύγω.

Σὲ ὅλη τοῦ τῆ ζωῆ μελετοῦσε πολλὰ πράγματα, ἰδιαίτερος, τὴν ἀστρονομία. Λέγεται, ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστήμη, ἔφθασε σέ ὑψηλότατο σημεῖο. Ὅταν ὁ Μάλικ Σάχ ἀπεράσισε νὰ μεταρρυθμίσει τὸ ἡμερολόγιο, ἀνέθεσε τὴ δίσκολη αὐτὴν ἐργασία στὸν Ὁμάρ Καγιάμ μαζὺ μὲ ἄλλους ἔξη διαβασμένους, καὶ τὸ μεταρρυθμισμένο ἡμερολόγιο πού παρουσιάσαν θεωρεῖται κατὰ πολὺ τελειότερο ἀπὸ τὸ Ἰουλιανὸ καὶ προσεγγίζει στὴν ἀκρίβεια τοῦ Γρηγοριανοῦ. Ἐγραψε καὶ πίνακες ἀστρονομικῶν μὲ τ' ὄνομα «Ζίζικ-Μάλικ-Σάχ», ὑπάρχει δὲ γαλλικὴ μετάφραση ἔργου του, ὅπου πραγματεῖται γιὰ τὴν Ἄλγεβρα.

Ὅστε, δὲν εἶναι ἡ ἔλλειψη, οὔτε φιλοσοφικῆς, οὔτε ἐπιστημονικῆς ἀνατροφῆς πού τὸν ἔφερε σέ σημεῖο ν' ἀρνηθεῖ καθε θρησκεία.
Ἄπλοῦστα,

ἐφώνησε στὸν οὐρανὸ πού κυλᾷ
καὶ τὸν ἐρώτησε «Τί φῶς ἔχει τὸ μοιραῖον γιὰ νὰ ὀδηγεῖ
τὰ μικρὰ παιδιὰ του πού σκοντάβουν στὸ σκότος ;»
κι ὁ οὐρανὸς τοῦ ἀποκρίθηκε «Μιά τυφλὴ νοημοσύνη».

Καὶ τότε ἀντελήφθη, ὅτι ἦρθαμε σ' αὐτὸ τὸν κόσμον χωρὶς νὰ ξεύρουμε οὔτε τὸ γιατί οὔτε τὸ ἀπὸ ποῦ, σὰν τὸ νερὸ πού κυλάει θέλοντας καὶ μὴ, καὶ φεύγουμε ἀπ' αὐτὸν, σὰν τὸν ἀνεμὸ στὴν ἔρημο πού φυσάει θέλοντας καὶ μὴ, χωρὶς νὰ ξεύρουμε κατὰ ποῦ.

Κ' ἐδῶ παρουσιάζεται ἡ «Μοῖρα» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὸ «Πεπρωμένο» τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, πού ἔρχεται σὰν ἀβέβαιη ἐκδήλωση κάποιας προαισθήσεως τῶν φυσικῶν νόμων. Ὁ ἄνθρωπος, μπροστὰ εἰς τὸ σύνολο τῶν αἰώνιων νόμων πού ἀποτελοῦν τὴ ζωὴ, εἶναι κι αὐτὸς μιὰ μεταβατικὴ κατάσταση μέσα εἰς τὸ ἀένανον γίνεσθαι. Γι' αὐτὸ ὅλα του τὰ κινήματα εἶναι, ἴσως, ὀρισμένης κατευθύνσεως, ὀρισμένης φορᾶς, καὶ ὀρισμένης διαρκείας.

Τὸ δάχτυλο πού κινεῖται γράφει - κι ἀφοῦ ἔγραψε
κινεῖται πάντα. Μήτε ὅλη σου ἡ εὐσέβεια, μήτε ἡ ἐξυπάδα σου
θὰ τὸ ξεγελάσουν ν' ἀλλάξει μιὰ γραμμὴ,
μήτε τὰ δάχτυλά σου θὰ καθαρίσουν μιὰ λέξη ἀπ' αὐτά.

Καὶ στὴ φωνὴ τῆς ἀγωνίας τοῦ ἀνθρώπου, τίποτε ἀπ' ὅσα ἀντιλαμβάνεται δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸν βοηθήσει. Ὅλα, σὰν τὸν ἄνθρωπο, εἶναι ὑποκείμενα στὸν ἀρανισμό. Ἔστο κι ἂν ἔζησε κάτι, πολλὰς γενεῆς δὲν θ' ἀποφύγει κι αὐτὸ τὴν ἀναγκαῖα φθορά. Γι' αὐτὸ, δὲν πρέπει κατὰ τὴ συμβουλὴ τοῦ Καγιάμ νὰ σταυρώσουμε τὰ χέρια μπροστὰ στὸ ξαναγενημένο σπέλασμα

πού κραζούμε ούρανό, κάτω από τόν ὅποιον σφρόμενοι καί περιορισμένοι ζοῦμε καί πεθαίνουμε, καί νά τοῦ ζητήσουμε βοήθεια. Γιατί, κι αὐτό κυλάει ἀνίκανο, ὅπως ὅλα τά πλάσματα.

Αὐτῆς τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου νά κυβερνήσει τή μοῖρα, μᾶς δίνει ὁ Ὁμάρ Καγιάρ τήν ὠραιότερη, ἴσως, εἰκόνα πού ἐφαντάσθηκεν ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος.

ἽΟλα εἶναι σάν τὸ ἀβάκιο τοῦ σκακιού μέ νύχτες καί μέρες, ὅπου ἡ μοῖρα παίζει μέ ἀνθρώπους γιά πούλια: τὰ κινᾷ ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καί τὰ χτυπᾷ καί τὰ σκοτώνει, κ' ἕνα πρὸς ἕνα τὰ ρίχνει πάλι στό κουτί.

Σε τέσσαρες ἀράδες μᾶς ὑποβάλλει σέ τόσες εἰκόνας. Βλέπουμε τὸ σύνολο τῆς ζωῆς, μέ μιὰ ἐναλλαγή εὐτυχίας καί δυστυχίας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος, παίρνει τῶν τυφλῶν νόμων, δὲν εἰμπορεῖ στὰ μεγάλα ζητήματα νά ἔχει δική του θέληση. Τὸν φέρνει ἡ μοῖρα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σάν ἐκείνον πού παίζει τὰ πούλια, ὅπως αὐτὸς κρίνει καλὸ, καί κάθε φορὰ πού χτυπᾷ τὸν ἀντίπαλο του παίρνει τὸ πούλι του καί τὸ βάνει στό κουτί μέ τέλεια ἀδιαφορία, ἔτσι γιά διασκέδαση.

Κι ὅμως, ὁ ἄνθρωπος πνιγμένος ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδυναμία του, ὀνειρεύεται πῶς θὰ ἤθελε νά ζήσει, ἂν δὲν ἔγραφε ἡ πρώτη ἀγῆ τῆς Δημιουργίας τὸ τί θὰ διαβάσει ἡ τελευταία Ἀνατολή; καί ξεσπάζει σὲ μάταια λόγια:

ἽΑχ, ἀγάπη μου, ἄραγε θὰ μπορούσαμε ἐσὺ κ' ἐγὼ νά συνωμοτήσουμε ἐναντίον τῆς τύχης καί νά προσπαθήσουμε ν' ἀρπάξουμε τὸ θλιβερὸ σχέδιο τῶν πραγμάτων δὲν θὰ τὸ ξεσχίσαμε κομμάτια, κομμάτια, καί τότε, δὲν θὰ τὸ σχεδιάζουμε νά συμφωνεῖ περισσότερο μέ τῆς καρδιάς μας τοὺς πόθους;

ἽΑλλά μένουν ὠραῖοι πόθοι,

Γιατί καί μέσα κ' ἐξω, πάνω, κάτω, γύρα, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἕνα μαγικὸς φανός, πού λειτουργεῖ μέσα σ' ἕνα κουτί καί λύχνος τὸν εἶναι ὁ ἥλιος πού γύρω του, ἐμεῖς, σήματα φαντασματώδη ἐρχόμεθα καί φεύγουμε.

Καί ὁ ἐπικούριος καί ὁ Ὁμάρ Καγιάρ ἀνεγνώρισαν, ὅτι μιὰ μορφή τῆς δυστυχίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐπιθυμιῶν του. Γι' αὐτό, καί οἱ δύο προσπάθησαν νά περιορίσουν, ὅσον τὸ δυνατό περισσότερο, τὶς ἐπιθυμίες, γιατί εἶδαν, ὅτι ἀπὸ τὸ δρόμο ὡς τὸ παλάτι, ἡ ἀδιάκοπη ἐπιθυμία ἀνησχεῖ τὸ πνεῦμα μας, ἀφοῦ μιὰ ἐπιθυμία εἶναι ἡ ἐξακολούθηση μακρυνῆς σειράς διαδοχικῶν ἐπιθυμιῶν πού πέθαναν, καί προοίμιον νέας σειράς φευγαλέων ἐπιθυμιῶν πού θὰ πεθάνουν. Εἶχε ἀντιληφθεῖ, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φυλὴ φεύγει αἰώνια μέσα σὲ μιὰ ἐξακολουθητικὴ σειρά ἐμβληματικῶν παραστάσεων, πού νομίζει ὅτι ἐγνώρισεν ἢ θὰ γνωρίσει.

ἽΥστερα, παρατήρησαν, ὅτι ἡ ἄλλη μορφή τῆς ἀδιάκοπης θλίψης του εἶναι ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου, μέ ὅλους τοὺς νόμους τῆς ἐπιστήμης καί μέ ὅλες τὶς θεωρίες τῶν σοφῶν, ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο. Γιατί, ἔστω κι ἂν ἀνεβεῖ ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς γῆς ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ἑβδομὴ πύλη καί καθίσει στό θρόνο τοῦ Κρόνου, ἀφοῦ μετατόπισε πολλὰ ἐμπόδια πού βρισκόνταν στό δρόμο του, δὲν θὰ μετατοπίσει τὸ ἐμπόδιο τοῦ ἀνθρώπινου θανάτου καί τῆς ἀνθρώπινης μοῖρας.

Τώρα, ὁ φόβος τοῦ θανάτου, εἶναι διπλῆς μορφῆς. ἽΆλλοι φοβοῦνται

γιατί θὰ σταματήσει τὸ χέρι τοῦ Χάρου τὸ δρόμο τῆς ζωῆς του, καί ἄλλοι μήπως μετὰ θάνατο ἔλθουνε σ' ἄλλη ἐποχὴ στὴν ἴδια πάλι σειρά τῶν βασάνων.

Εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ κόσμος σήμερα δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη ἄλλο δημιουργοῦ ἐξω ἀπὸ μᾶς. Ὁ κλῆρος ἔλαχε σ' ἐμᾶς. ἽΕρεῖς, λοιπόν, πού θέλουμε νά συντηρήσουμε καί νά ἐξακολουθήσουμε τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἂν καί γνωρίζουμε, ὅτι κάθε προσπάθεια δημιουργίας παρουσιάζεται σι' ὠραῖο φῶς τῆς ἡμέρας, εἰς βάρος ὀλόκληρης σειράς στερεῶν τοῦ δημιουργοῦ, πρέπει, μέ μιὰ μεγάλη προσπάθεια ἠρωσμοῦ νά ὑποκίπτουμε στὴν ἀνάγκη. ἽΑπαράλλακτα, ὅπως συμβαίνει μέ μιὰ τάξη ζωῶν ὅπου τ' ἀρσενικὸ ἀνοίγει μέσα στὴ σωτὴ τῆς γῆς τὴ φωλιά του, φροντίζει γιά τὸ φαῖ τῶν παιδιῶν του τρεῖς ὀλόκληρους μῆνες δίχως νά βάλει τίποτε στό στόμα του, καί τελευταία, ὅταν κρίνει ὅτι τὸ φαῖ ἐξαρκεῖ γιά τὴ συντήρηση τῶν παιδιῶν του, μέ τὶς ὀλίγες δυνάμεις πού τοῦ μένουν, γιά νά μὴ δώσει ἐμπόδιο στὴν οἰκογένειά του, σέρνεται μακριὰ ἀπ' τὴ φωλιά του καί ψοφᾷ.

ἽὍσον ἀφορᾷ, τὴν ἄλλη μορφή τοῦ φόβου πού γεννᾷ ὁ θάνατος, μήπως δηλαδή, ἐπαναληφθεῖ ἐκ νέου ἡ ζωὴ μας καί ἀρχίσουμε πάλιν τὰ αὐτὰ βασάνια, ἀρκεῖ νά προβάλλουμε τὴ γνώμη τοῦ Λουκρήτιου πού εἶναι πολὺ σωστή, γιά νά δεῖξουμε ὅτι ἄδικα μᾶς παιδεύουν αὐτὰ τὰ ζητήματα. ἽΑς ὑποθέσουμε, ὅτι ὁ χρόνος συμμαζεύει τὰ ὑλικά μας στοιχεῖα ἐκ νέου καί τὰ βάνει πάλι στὴν τωρινή τους θέση, καί κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ξαναζοῦμε, δὲν ὑπάρχει λόγος νά συγκινούμεθα ἀφοῦ θὰ διεκόπτετο μιὰ φορὰ ἡ συνέχεια τῆς μνήμης. Τί μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ τί εἴμεθα σὲ προηγούμενη ὑπαρξὴ καί γιατί νά μᾶς συγκινοῦν τὰ κακὰ πού ἐπιφυλάσσονται στὸν ὑλικὸ σχηματισμὸ μας σὲ μιὰ νέα ἐποχὴ; ἽΌταν, μ' ἕνα βλέμμα πού θὰ ρίξουμε πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀναμετρήσουμε τὸν ἄπειρο ἀριθμὸ τῶν καιρῶν πού ἔφυγαν, καί σκεφθοῦμε τὶς ἀπειρες μεταβολές τῶν κινήματων τῆς φύσης, εὐκόλα, θὰ πιστέψουμε, ὅτι πολὺ πιθανὸν τὰ στοιχεῖα μας νά καταλάβουν τὴ σημερινή τους θέση, ἢ μνήμη, ὅμως, δὲν εἰμπορεῖ νά συλλάβει αὐτὲς τὶς διαφορὲς ὑπάρξεις. Στὸ ἀναμεταξύ, ὑπῆρχε διακοπὴ ζωῆς καί ὅλες αὐτὲς οἱ κινήσεις τῆς ὕλης παραπλανήθηκαν πολὺ μακριὰ ἀπ' τὶς αἰσθήσεις μας.

ἽΑφίνο, ὅτι καί ἡ ἰδέα πῶς θὰ συμμαζευθοῦν ἐκ νέου τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς μας ἐπὶ τὸ αὐτό, καί ἡ ὑπόθεση ὅτι μιὰ καί ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ καί μόνο συγκρούεται μέ τὴ σκέψη τῆς ἐπανάληψης τῆς αὐτῆς ζωῆς, εἶναι καί θὰ μένουν θέματα ὑπὸ συζήτησιν, ὥστε νά μὴ μπορεῖ κανεὶς μέ ὅλους τοὺς συλλογισμοὺς του νά καταλήξει ὀριστικῶς γιά τὴ μιὰ ἢ γιά τὴν ἄλλη ἰδέα.

ἽΑπλούστατα, γυρίζουμε σὲ μιὰ ἀδιάκοπη σειρά μεταμορφώσεων πού ἐπεκυρώθησαν ἀπ' τὰ μαθήματα τῆς χημείας καί αὐτὲς τὶς μεταμορφώσεις τὶς ἐβλεπεν ὁ Ὁμάρ Καγιάρ σάν ἐφερνε τὸ χωμάτινο δοχεῖο στό στόμα του.

Τὸτ' ἐσταματήσα στό πήλινο δοχεῖο
γιά νά μάθω στό χεῖλι μου τὴ μυστικὴ πηγὴ τῆς ζωῆς:
καί στίνα καί σ' ἄλλο χεῖλι ἐψιθύρισε— ἽἘνὼσω ζῆτε
πίνετε!—γιατί μιὰ πού πεθάνετε δὲν θὰ γυρίσετε πλέον.

ἽΘαρρῶ, ὅτι τὸ δοχεῖο πού ἀποκρίθηκε
μέ φευγαλέο ψιθύρισμα, κάποτε θά ζῆσε,
καί θὰ εὐθύμησης κ' ἐφίλησα τὸ κρῦο χεῖλι,
πόσα φιλιά θὰ πῆρε καί θὰ ἔδωκε.

Ἐπειδή, λοιπόν, εἶδαν ὅτι ὁ φόβος τοῦ Ἀχέροντα εἶν' ἐκεῖνος ποῦ ταράζει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ὡς τὰ βάθη τῆς, ἀφοῦ ἀπλώνει ὀλοῦθε τοὺς σκοτεινοὺς χρωματισμοὺς τοῦ θανάτου καὶ δὲν ἀφίνει νὰ ζήσει καμμιὰ καθαρὴ ἡδονή, πολλές φορές, μάλιστα, αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ θανάτου κάνει πολλοὺς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων νὰ συλλάβουν τὴν ἀνία τῆς ζωῆς, τὴν ἀηδία τοῦ φωτός καὶ τὴν καρδιά γεμάτη θλίψη, νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ θάνατο μὲ τὰ χέρια τους. Γιατὸ, προσπαθοῦν, ὁ μὲν ἐπικούριος μὲ σειρά λογικῶν ἐπιχειρημάτων ὁ ἄλλος μὲ τὴν ἀτέραντη ἀφροντισία του, νὰ πείσουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ διώξουν αὐτὸ τὸ φόβο, καὶ νὰ τοὺς ἀποτραβήξουν ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ βαράθρου ποῦ πλησιάζουν ἀσυνείδητα.

Ἐνόσω τὸ ρόδο ἀνθίζει στὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ
μὲ τὸ γέρο Καγιάμ πίνετε τὸ κρασί ποῦ κοκκινίζει σὰν τὸ ρουμίνι:
καὶ ὅταν ὁ ἄγγελος μὲ τὸ σκοτεινὸ δρεπάνι του
σὰς ζυγώσει—ρουφήξτε το καὶ μὴ τὸν φοβηθῆτε.

*

Ἄχ, γέμισε τὸ κύπελλο:—τί ὀφελεῖ νὰ ἐπαναλαμβάνουμε
ὅτι ὁ χρόνος φεύγει κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας:
Ἄγέννητοι αἴριο, καὶ πεθαμένοι χιτς,
τί μᾶς ἐνδιαφέρει γι αὐτά, ἂν ἡ σήμερον εἶναι ἀπολαυστική.

Ἀφοῦ λοιπόν, μαζὺ μὲ τὴν κληρονομία τῆς ὑπαρξῆς μας ἐκληρονομήσαμε καὶ τὴν ἐσωτερικὴ διχόνοια τῆς ὕλης, ποῦ μᾶς φέρνει στὸ θάνατο, βέβαια ἀνταμοιβὴ τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς, ὥστε ἡ ἰδιοκτησία τῆς νὰ μᾶς εἶναι ἀδύνατη γιατί νὰ μὴ προσπαθήσουμε μὲ χίλια μέσα νὰ ἐπωφεληθοῦμε τὴν ἐπικαρπία τῆς; Γιατὶ νὰ τὴν ἀφίσουμε νὰ φύγει ἄδικα; Ὅταν ἔχουμε στὸ χέρι μας τόσοις θησαυροὺς, γιατί νὰ τοὺς ἀφίσουμε νὰ πάνε στὰ χαμένα, ἔστω κι ἂν ὀρθώνεται σὲ κάθε στιγμή ποῦ ἡ τ α ν τὸ φάσμα τοῦ χάρου μπροστὰ στὰ μάτια μας;

Κ' ἐνῶ, εἰς ἐδῶ, ὁ ἐπικούριος καὶ ὁ Ὁμάρ Καγιάμ συμφωνοῦν στὴν ἰδέα μιᾶς ἀπόλαυσης, εἰς τὸν ὁρισμὸν αὐτῆς τῆς ἀπόλαυσης οἱ ἰδέες τους εὐρίσκονται ἐντελῶς ἀντίθετες. Ὁ ἕνας λέγει, ὅτι ἡ μόνη ἀπόλαυση τῆς ζωῆς, νὰ ἐξαγισθεῖ ἡ καρδιά μὲ τὴ φιλοσοφία, καὶ τὸ λέγει μὲ μιὰ περιπαθὴ σοβαρότητα ποῦ φοβίζει κ' εὐχαριστεῖ, ἐνῶ ὁ Ὁμάρ μ' εὐθυμία ἀπέριφος εἰρωνικὴ ποῦ κάνει τὸν ἄνθρωπο ν' ἀηδιάζει τὴ ζωὴ καὶ ὁμῶς νὰ θέλει νὰ ζήσει τραγουδᾷ:

Πῶς χωρὶς νὰ ρωτηθοῦμε ἀπὸ δῶ μᾶς στρώχνουν ποῦ;
καὶ χωρὶς νὰ ρωτηθοῦμε ἀπὸ ποῦ μᾶς στρώχνουν ἐδῶ!
Φέρετε κι ἄλλο κι ἄλλο κύπελλο γιὰ νὰ πνίξουμε
τὴν ἐνθύμηση αὐτῆς τῆς αὐθάδειας.

*

Ἀφίστε κατὰ μέρος τοὺς σοφοὺς νὰ συζητᾶν καὶ μαζὺ μου ἐλάτε
καὶ πάρετε τίς συζητήσεις γιὰ τὸ σῦμπαν.
Ἐλάτε νὰ ξαπλώσουμε σὲ μιὰ γωνιά τοῦ Χουμπούμπ
νὰ γελάσουμε μ' ἐκεῖνο ποῦ τοῦ δίνουνε τόσο πολλὴ σοβαρότητα.

Ἡ ἀπόλαυση τοῦ Ὁμάρ Καγιάμ εἶναι τὸ κρασί ποῦ καταδικάζει ὁ
Λουκρήτιος ὡς φαρμάκι τῆς ζωῆς.

Τὸ κρασί, ποῦ εἰμπορεῖ μὲ ἀπόλυτη λογικὴ
νὰ συγχωνεύσει τίς ἐβδομηταδύο αἰρέσεις
ὁ πονηρὸς ἀλχημιστὴς ποῦ σὲ μιὰ στιγμή
ἀλλάζει σὲ χρυσάφι τὸ πρόστυχο μέταλλο τῆς ζωῆς.

Ὁ παντοδύναμος Μαχμούτ, ὁ νικητὴς ἀφέντης
ὄλων τῶν ἀσταθῶν καὶ μαύρων ὀρδῶν
τῶν τῶμον καὶ πῶν θλίψεων ποῦ τεραγνᾶν τὴ ψυχὴ
ποῦ τίς σκορπίζει καὶ τίς σκοτώνει μὲ τὸ μαγικὸ σπαθὶ του.

Καὶ τὴν ἀγαπᾷ τόσο πολὺ τὴν ἡδονὴ τοῦ κρασιοῦ ὥστε τὴ θίπει
ὡς ἀνώτερο σκοπὸ τῆς ζωῆς του.

Γιατὶ τὸ «Εἶναι» καὶ τὸ «Μὴ εἶναι» μὲ κανόνα καὶ γραμμὴ
καὶ τὸ «Ἐδῶ κ' Ἐκεῖ» δίχως, εἰμποροῦσα νὰ τὰ προσδιορίσω.
Ἐγώ, ὁμῶς, ἐκεῖνο ποῦ περισσότερο ἀπ' ὅλα ἐφρόντισα νὰ γνωρίσω,
νὰ μὴν ἐμβαθύνω σὲ τίποτε παρὰ στὸ κρασί!

Καὶ παρακαλᾷ τοὺς φίλους του, ἀκόμα καὶ στὸ θάνατο, νὰ μὴ τὸν χω-
ρίσουν ἀπ' αὐτό.

Ἄχ, ἐφοδιάστε μὲ σταφύλι τὴ φευγαλέα ζωὴ μου,
καὶ πλύνετε μὲ τὸ χυμὸ του τὸ σῶμα μου ὅταν θὰ παύσει νὰ ζεῖ,
καὶ δὲν θὰ περάσει πλάι μου, ἀδιάφορος, κανένας πιστός,
κ' ἔτσι, θάψετε με σιμὰ σ' ἕνα μυρωμένο κῆπο.

*

Καὶ ἡ θαμμένη τέφρα μου σὰν παγίδα
ἀπὸ εὐωδιές, θὰ σκορπίζεται στὸν ἄνεμο
καὶ δὲν θὰ περάσει πλάι μου, ἀδιάφορος, κανένας πιστός,
ἀλλὰ θὰ τσακωθεῖ ξαφνικά.

Τὸ κρασί ποῦ λάμπει καὶ ἡ νέα γυναῖκα, εἶναι τὰ μόνα μέσα γιὰ νὰ
ἐξαλείψουν τὴ σκοτεινότητα τῆς καρδιάς μας. Καὶ ὅταν τὸ κρασί καὶ ἡ γυναῖκα
ἐξυψώνουν τὴ μεγαλοφύα μας, παύουμε πλέον νὰ ποιοῦμε γιὰ τὴν κοινὴ
μορφή τῶν κοινῶν στοιχείων τῆς ζωῆς καὶ ἀνοίγονται μπροστὰ μας οἱ κόσμοι
τῶν θαυμασιότερων σκέψεων ποῦ ταράζουν τὴ φρένα τῶν ἐφήβων. Ὅποιος
ἐγνώρισε τοὺς γάμους τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πνεύματος, αὐτὸς μόνος θὰ εἰςεύρει
πόσες ὠραίες ἰδέες ἔχουν γεννηθεῖ.

Γι' αὐτὸ, καὶ ὁ Ὁμάρ Καγιάμ ἀφοῦ ἐμελέτησε τὰ λόγια τῶν βιβλίων

ὠργίασε σ' ἕνα καινούριο γάμο:
ἐδίωξεν ἀπ' τὸ κρεβάτι του τὴ γορᾶ στεῖρα λογική,
κ' ἐπανάστειθη τὴ θυγατέρα τῆς Ἀμπέλου.

Εἶναι τὸ μόνο κέρδος ποῦ ἔχουμε σ' αὐτὴ τὴ σύντομη διάρκεια τῆς ζωῆς,
νὰ δρέψουμε τοὺς καρποὺς ποῦ θὰ περάσουν γλήγορα καὶ δὲν θὰ δυνηθοῦμε
πλέον οὔτ' ἐμεῖς οὔτ' ἐκεῖνοι νὰ ξαναγυρίσουμε, ἀφοῦ ἡ θύρα τοῦ θανάτου
εἶναι ἀνοιχτὴ γιὰ ὅλα τὰ πράγματα τῆς ζωῆς καὶ ὀδηγεῖ σ' ἕνα μεγάλο
βάραθρο, ὅπου πέφτουν ὅλα καὶ καταβροχθίζονται. Καὶ κάθε τόσο, μᾶς εἰδο-
ποιεῖ ὅτι τὸ διάστημα μεταξὺ φθοσίου καὶ ἀναχώρησης εἶναι συντομώτατο
καὶ νὰ προλάβουμε ὅσο τὸ δυνατό γληγορότερα ν' ἀπολαύσουμε. Μᾶς παρα-
κινεῖ, σὲ σαταμωδικὴς κινήσεις, γιὰ νὰ προσθιάσουμε νὰ χαροῦμε τὴν ἡδονή,
ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο, καὶ αὐτὴ τὴν ὄθηση ποῦ μᾶς δίνει γιὰ νὰ μᾶς
φέρει στὸ χεῖλος τῆς ἀπόλαυσης τὴν εὐρίσκουμε σὲ πολλὰ του τετράστιχα.

Καὶ μόλις ἐκράξεν ὁ πετεινός, ὅσοι στέκονταν μπροστὰ
στὴν ταβέρνα φώναξαν «Ἀνοίξτε λοιπὸν τὴ θύρα!
γνωρίζετε πόσον ὀλίγο καιρὸ θὰ μένουμε,
καὶ μιὰ φορὰ ποῦ φύγουμε, δὲν εἰμποροῦμε νὰ γυρίσουμε πλέον.

*
"Αχ δράστετε όσο το δυνατό περισσότερο σ' αυτό το λίγο διάστημα
που εμπορούμε να εξοδεύσουμε
πριν κ' εμείς ακόμα κατεβούμε στο χῶμα·
χῶμα στο χῶμα, και κάτω απ' τὸ χῶμα νὰ ξαλωθούμε
χωρίς κρασί, χωρίς τραγούδια, χωρίς τραγουδιστή— και χωρίς τέλος.

*
Μιά στιγμή στην ἔρημο τοῦ ἀφανισμοῦ σταθῆτε,
μιὰ στιγμή νὰ δοκιμάσετε ἀπ' τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς.
Τ' ἀστέρια βασιλεύουνε και τὸ καραβάνι
ξεκινᾷ γιὰ τὴν αὐγὴ τοῦ τίποτε—ὡ βιαστήτε.

Ἐπειδὴ, ὁμως, συμβαίνει ὕστερα ἀπὸ κάθε υπερένταση τοῦ ὀργανισμοῦ
μιὰ ἡδονή, ἕνα ὄργιον ν' ἀφίνουν τὸ ἀπελπιστικὸ ἐκεῖνο κενό, τὴ φρικτὴ
νευρικὴ ἐξάντληση, τὴν ἀηδία τοῦ ἑαυτοῦ μας, κάποτε, μᾶς φαίνεται ὅτι
ἐξήσαμε ὅλη τὴ ζωὴ μας και δὲν ἔχουμε πλέον νὰ κάμουμε τίποτε ἐδῶ πέρα
και μᾶς καταλαμβάνει οἰκτος γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, μεταμέλεια γιὰ τὸν κοινὸ
δρόμο τῆς ζωῆς ποὺ ἐγκαταλείψαμε ἄλλοτε, συγκίνηση και λαχτάρα γιὰ
μερικὰ πράγματα ποὺ ἀντιπαθούσαμε.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχολογικὴ διάθεση ποὺ βρίσκεται μερικὲς στιγμὲς
ὁ Ὁμάρ Καγιὰμ, ὅπου τὰ νεῦρα του εἶναι χαλαρωμένα κ' αἰσθάνεται κατὰ
βάθος ἀηδία και μῖσος γιὰ ἐκεῖνο ποὺ ἀγάπησε, και σιγὰ σιγὰ λέει, σὺν νὰ
παραπονεῖται μὲ τὸν ἑαυτό του, ἢ μᾶλλον σὰ νὰ τὸν οἰκτεῖται.

Τὰ εἶδωλα ποὺ ἀγάπησα τόσον καιρὸ
ἔκαμαν τὴν πίστη μου πολὺ λαθεμένη στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων,
ἐπνίξαν σ' ἕνα μαγικὸ κύπελλο τὴν τιμὴ μου
κ' ἐπόλησαν τὴν ἐχτίμηση μου γιὰ ἕνα τραγοῦδι.

Ἄλλὰ, σὺν ἐκεῖνον ποὺ μετανοεῖ γιὰτὶ ἐπῆρε ὄπιον, και ὁμως, γιὰ νὰ
λησμονήσει τὴν ἀηδία ποὺ αἰσθάνεται παίρνει ξανά, ἔτσι κι αὐτὸς θυμάται
ἀμέσως, ὅτι δὲν εἶχε δὰ και τίποτε καλλίτερο νὰ κάμει στὸν κόσμον παρά
νὰ πουλήσει τ' ὄνομα του γιὰ ἕνα κύπελλο γεμάτο κρασί, και τὴν ἐχτί-
μηση του γιὰ ἕνα ὄρατο τραγοῦδι, μετανοεῖ γιὰ τὴ μετάνοια του και μ' ἕνα
χαριτωμένο ὕφος ἀφροντισίας, ποὺ ξεγράφει κάθε προηγούμενο δισταγμὸ:

Ἐν τούτοις, ἐν τούτοις, ἡ μετάνοια ποὺ συχνὰ πρῶτα
ὠρχίσθηκα—ἀλλ' ἤμουνα ξεμέθυτος διὰν ὠρχιζόμουν;
και τί τὰ θέλετε, στὸ ἀναμεταξύ, ἦρθεν ἡ ἀνοιξη μὲ τὸ ρόδο στὸ χέρι
κ' ἡ ἐξαντλημένη μετάνοια μου γένηκε κοιμῆματα.

* *

Ὁ Ὁμάρ Καγιὰμ δὲ βλέπει τὸν κόσμον ὅπως ὁ Προμηθεὺς ψηλά
ἀπ' τὸ βουνό. Εἶναι τὸ παιδί τῆς ζωῆς, ὅπως ὁ Αἰσχύλος εἶναι τὸ παιδί
τοῦ με γ α λ ε ἰ ο υ. Τὸ ὕφος του δὲν εἶναι τρομερὸ, κεραυνοβόλο, δὲν ἔχει
τὸν ὀρμητικὸ και φλογερὸ λυρισμὸ τῶν ἑβραίων προφητῶν, μοιάζει, μᾶλλον,
μὲ τοὺς καλλιτέχνες τῆς Ἀναγέννησης.

Δὲν κοιτᾷ με ὄνειροπόλα μάτια τὴ ζωὴ, οὔτε ἀπὸ μακρὰ. Εἶναι μέσα
στὴ ζωὴ. Εἶδε τὸ ρόδο, ποὺ μόλις προφθάνει νὰ πεῖ γελώντας, ὅτι ἀνθίξει
μέσα στὸν κῆπο, και ξαφνικὰ λύνεται ἡ μεταξωτὴ φούντα τοῦ πουγγιοῦ του
και ὁ θησαυρὸς του σκορπίζεται στὸν κῆπο. Παρατήρησεν, ὅτι στὸ παλάτι
τοῦ Ζαμοίντ ποὺ ὅλο γλεντοῦσαν και οἱ φρονὲς τῶν ὀργάνων ἐτάραζαν τὸν
αἰθέρα σὲ μεγάλες ἀποστάσεις, και τὰ πλοῦτῃ ἀστραφταν ὀλοῦθε, μόνοι
κάτοχοι ἦσαν ἡ γουστέρρα και τὸ λιοντάρι. Ἄκουσε τὸν ὄναγρον νὰ ποδοπατᾷ

τὸ κεφάλι τοῦ Μπάχραμ, τοῦ περὶφημου κῆνηγοῦ, ποὺ ποτὲ δὲν τοῦ διέφευγε
κῆνηγ. Ἐσκέφθηκεν,

ὅτι πουθενὰ δὲν ἀνθίξει τόσο κόκκινο
τὸ ρόδο, ὅπως στὸ μέρος ποὺ ξεμάτωσε κάποιος θαμμένος Καῖσαρ;
ὅτι ὁ ὑάκινθος ποὺ φουτρώνει στὸν κῆπο
ἐπρόβαλλε στὴν ἀγκαλιά του ἀπὸ κάποιο χαριτωμένο κεφάλι.

Ἡ πείρα τῶν πραγμάτων τοῦ ἐδίδαξεν, ὅτι ὅλοι μας κατεβαίνουμε γιὰ
νὰ κρυφτοῦμε κάτω ἀπ' τὴ γῆ και νὰ σχηματίσουμε ἕνα καινούριο στρῶμα
και σὺν τὸν Μαάρι ποὺ μᾶς συμβουλεύει μόλις νὰ ἐγγίξουμε τὴ γῆ, γιὰ νὰ
μὴν πατήσουμε βαρῶν τὰ κεφάλια τῶν προγόνων μας, μᾶς προτρέπει και
ὁ Ὁμάρ Καγιὰμ νὰ ξαπλώσουμε ἐλαφρὰ στὸ χαριτωμένο χορτάρι, γιὰτὶ
ποῖς ξέρει ἀπὸ τί χεῖλια ἀγαπημένα βγαίνει ἀόρατο. Μιὰ στιγμή, ἔτυχε ν' ἀκούσει
τὸ μουεζίνη ἀπὸ τὸ μιναρὲ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, νὰ φωνάζει σ' ἐκείνους
ποὺ θησαυρίζουν, εἴτε προβλέπουν γιὰ τὴν ἐπαύριο, ὅτι μὴτ' ἐδῶ μὴτ' ἐκεῖ
θὰ βροῦνε ἀνταμοιβή. Ἐνόησε μέσα στὸ ἐργαστήρι τοῦ Ἀγγειοπλάστη τὰ
λόγια τῶν ἀγγείων, ποὺ φτιασμένα ἀπὸ ξεχωριστὸ εἶδος πηλοῦ κατέχουν τὸ
χάρισμα τοῦ λόγου, μὲ ξεχωριστὴ νοημοσύνη τὸ καθένα, μὲ ξεχωριστὲς ἐπι-
θυμίες, διάφορες ἀντιλήψεις γιὰ τὴ θέση τους και διάφορες ἀδημονίες γιὰ
τὴ ζωὴ και γιὰ τὸ δημιουργό.

Ἄκουστε με και πάλιν. Ἐνα βράδυ, περὶ τὰ τέλη
τοῦ Ραμαζάν, πρὶν προβάλλει τ' ὄραιότερο φεγγάρι,
σ' ἐκεῖνο τὸ ἐργαστήρι τοῦ γέρω Ἀγγειοπλάστη ἐκάθησα μόνος
μὲ τὸν πῆλινο πληθυσμὸ γύρω-γύρω ἀραδιασμένο.

*

Και, πρῶγμα ἀνείπωτο, ἀνάμεσα στὸ γήινο πλῆθος
μερικὰ εἰμποροῦσαν νὰ προσφέρουν κάτι, ἐνῶ τ' ἄλλα σιωποῦσαν
και ξαφνικὰ, ἕνα πῖδ ἀνυπόμονο, ἐφώνηξε
«ποῖς εἶναι ὁ ἀγγειοπλάστης, παρακαλῶ, και ποῖο τὸ ἀγγεῖον;

*

Τότε εἶπεν ἐν' ἄλλο—Βέβαια, ὄχι μάταια
ἡ οὐσία μου ἐπάρθηκε ἀπ' τὴν κοινὴ γῆ,
ὅστ' ἐκεῖνος ποὺ μοῦ ἔδωσε λεπτότατη μορφή
εἰμποροῦσε πάλι νὰ μὲ γυρίσει σὲ κοινὸ χῶμα.

*

Ἐν' ἄλλο εἶπε—«Γιὰτὶ, μὴτ' ἕνα κακομαθημένο παιδί
δὲν θὰ σύντριβε τὸ δοχεῖο, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἦτε χαρούμενα.
Ἄραγε, εἶναι δυνατό, ἐκεῖνος ποὺ ἔκαμε τὸ ἀγγεῖο ἀπὸ ἀπλὴ ἀγάπη
και μὲ φαντασία, σὲ μιὰ ὕστερη παραφορὰ νὰ τὸ καταστρέψει;

*

Κανένα δὲν ἀποκρίθηκε σ' αὐτό· ἀλλὰ, ὕστερα ἀπὸ σιωπὴν εἶπε
ἕνα δοχεῖο πολὺ κακοφτιασμένο:
μὲ περιπαῖζουν, γιὰτ' εἶμαι ἀκαλαίσθητο
γιὰτὶ λοιπὸν δὲν μὲ τίναξε μακρὰ τὸ χέρι τ' ἀγγειοπλάστη;

*

Τὸτ' ἐμίλησεν ἐν' ἄλλο μὲ μακρὸ στεναγμὸ,
ὁ πηλὸς μου στέγνωσε ἀπ' τὴν πολλὴ λησμονησιά.
Ἄραγε, γέμισε με μὲ τὸν παλαιὸ γνωστὸ χυμὸ,
μοῦ φαίνεται, ὅτι παρευθὺς θ' ἀναλάμβανα.

Παρατήρησε, λοιπὸν, πολλὰ πράγματα ποὺ ἔτυχε νὰ συναντήσῃ στὴ

ζωή του. Είδε τόσες εικόνες που μόλις τις αντίκριζε του έδιναν κ' ένα νόημα της ζωής, και εκατάλαβεν, ότι όλ' αυτά τα νοήματα ήταν άσπετα κ' έγγραφε τα τετράστιχα εκείνα που θα τα πιθυμούσαν ο Σοπενάουερ για τη λαχταριστή εικόνα του άφανισμού που μās δίνουν, για τα άσπετα όλων των κύκλων της ανθρώπινης δράσης, την αιώνια έλξη προς τη γη του ότι προσπαθεί ν' αντισταθεί, έλξη που εμπορεί να την αισθάνθηκε και ο Εδφορίωνας σαν πετούσε ολοένα ψηλότερα από εκεί που εύρισζονταν ο Φάουστ και η Έλένη. Και όμως, ύστερα από αυτό το δίχως ταίρι βλέμμα που έρριξε στον κόσμο κ' έγείρισε σαστισμένος, κάθε άλλο θα περίμενε κανείς παρά να τον άκούσει να τραγουδά σαν το Γκαίτε: μεθυμένοι πρέπει να είμαστε, όλη η νεότης είναι μεθύσι δίχως κρασί. Κι αν ο γέρος ξαναιώνει ρουφώντας το κρασί είναι θαυμάσια άρετή. Η φτωχή ζωή βασανίζεται με φροντίδες και τις φροντίδες τις διώχνει η κληματαίδα.

Δηλαδή, στη σκέψη του Φρυγίου Σατύρου «άριστον γάρ πάσι και πάσαις το μη γενέσθαι» το μέντοι μετά τούτο και το πρώτον των άλλων άνωστόν, δεύτερον δέ, το γενομένους άποθανείν ως τάχιστα» συμβουλεύει έμάς όλους, που δεν είχαμε ούτε τη μιά ούτε την άλλη εύτυχία, όχι μόνον, να μη φροντίζουμε να μάθουμε εκείνα που θα καταστήσουν θλιβερή την ύπαρξη μας χωρίς κανένα σκοπό, «μετ' άγνοίας γάρ των οικείων κακων άλυπότατος ο βίος» ανθρώποις δέ πάμπαν ουκ έστι το πρώτον άριστον, ουδέ μετασχείν της του βελτίστου φύσεως», αλλά, μās προτρέπει να βρούμε ένα τρόπο, έστω και ψεύτικο, εύθυμίας για να παρηγοούμε το βίο μας. Κ' επειδή έσυμπαιθούσε περισσότερο το κρασί μās συμβουλεύει να το προτιμούμε. Το μέσον αυτό της διασκέδασης το προτείνει, γιατί άντελήφθη ότι αν περιορίζονταν σε μιά απόλυτη άρνηση, θα έφθανε να έξινρωθεί σε δόγμα θρησκείας. Θά γίνονταν μιά αίρεση των Άρνητών μέσα στις τόσες αίρέσεις, μιά νέα τυραννία μέσα στις τόσες τυραννίες. Κ' επειδή, μισούσε κάθε αίρεση και κάθε τυραννία, μās προτείνει αυτό τον τρόπο για να διασκεδάσουμε τη ζωή μας, να την παρηγοούμε, ν' άνηφοούμε τα πάντα και να πεθαίνουμε ήσυχά-ήσυχά, δίχως καμιά διαμαρτυρία, ίδιον του άνόητου να δείχνει τον πόνο του και να φωνάζει, αφού δεν υπάρχει κανείς να τον λυπηθεί και να τον βοηθήσει.

Κ' έτσι, ξεκίνησαν από μιά αρχή, να πολεμήσει τη σύγχρονη του θρησκεία και είχαν εύτύχημα, όσο και αν τον κατηγορούσε και σήμερα ακόμα, ότι στη θέση του ειδώλου που κατέρριψε δεν έστησε κανένα νέο είδωλο.

Ο Όμαρ Καγιάμ, μās επιτρέπεται να ειπούμε, ότι άδιαφορούσε για κάθε ήθική, και σ' αυτή την άδιαφορία εύφηκεν ένα ύποφερτό, άποσδήποτε, δρόμο στη ζωή του. Κ' επειδή, δεν ήθελε να μās βλέπει δακρυσμένους μās άπαγορεύει να κλαίμε και μās βιάζει να είμεθα χαρούμενοι, έστω, κι αν το γέλιο μας δεν διαφέρει απ' το γέλιο του Δημόκριτου. Κατορθώνει, θαυμάσια, στην άκρη της ζωής να στησει άντιμέτωπα τη σοβαρότητα και τη χαρά. Όμως, στο βάθος αυτής της πολυτελέστατης ποίησης, που έχει μεγαλοφυή μορφή κ' εύτυχισμένη σύλληψη, εύρίσκουμε τη μελαγχολία απ' άκρη σ' άκρη. Μέσα, βλέπουμε να κλαίει όλη η θλίψη της ζωής. με όλα τα έξωτερικά σπαρταριστά γέλια του ποιητή, που προσπαθεί ν' άπολαύσει τα δώρα της φύσης, και τις φευγάλες συναισθήσεις, που δεν εμπορούν να τον ίκανοποιήσουν παρά μιά στιγμή. Δεν πρέπει, ποτέ, ν' άφίσουμε να μās ξεγελάσει η άπατηλή επιφάνεια που την συνέλαβεν ο ποιητής κάτω από το φλογερό ήλιο της Περσίας και μέσα στα μύρα των παραμυθένιων κήπων.

Όλος ο ρυθμός του έχει μιά άδιαφιλονίκητη γλύκα, κάτι, το βαθειά σοφό, στην ποίηση του βρίσκει εκείνος, που έτιχε να πλασθεί από ξεχωριστό ηηλό τη σημασία πολλών πραγμάτων που έδίσταζε ν' άποκρυσταλλώσει σε συμπέρασμα. Γι' αυτό, είμπορούσαν να τον διαβάσουν με την αυτή εύχαρίστηση οι Έλληνες πηγαίνοντας στην Τροία, οι Άθηναίοι κάτω από τον ήσκιό ενός δέντρου με την έταιρα στα γόνατα τους ρουφώντας το σαμώτικο κρασί σε όμορφα κύπελλα, οι καλλιτέχνες της Αναγέννησης στις ώραιες κυράδες τους, καθώς κ' έμεις ξαπλωμένοι σε μιά ήσυχη γωνιά κουρασμένοι απ' την πίεση του μεγάλου ήρωϊσμού που χαρακτηρίζει την εποχή μας.

Και επειδή άκριβώς είχε αυτό τον ξεχωριστό τρόπο του σκέπτεσθαι και την τόλημη να εκφράζει ξάστερα τις σκέψεις του, αυτά ήταν η αίτια να δυσφορούν έναντιόν του όλοι σχεδόν οι συμπατριώται του εκείνης της εποχής. Ίδιαίτερος τον έμισούσαν οι Σούφι, επειδή είρωνεύονταν τη θρησκεία τους. Οι ποιητάι τους καθώς και ο Χάφιζ και ο Φιρντούσι, που δεν ήταν δικός τους, έπηραν από το ύλικό του Καγιάμ. Άλλά δεν το κράτησαν στην άπλη μορφή που το παρέλαβαν, αλλά του φόρεσαν το ένδυμα του μυστικισμού, γιατί και σ' αυτούς έρχονταν καλλίτερα και στο λαό ακόμα π' άγαπούσαν αυτή τη μορφή πολύ περισσότερο από την ξάστερη τεχνοτροπία του Όμαρ Καγιάμ. Γιατί, λέγουν, ότι ο Περσικός λαός, που κλίνει προς την άμφιβολία με την αυτή ταχύτητα που κλίνει προς την πίστη, στις σωματικές όρμες όπως και στις πνευματικές, εύρισκεν εύχαρίστηση σ' ένα συννεφιασμένο στοιχείο που τά είχε μέσα του όλα, και εις το όποιον είμπορούσε να κολυμβά ήδονικά μεταξύ ούρανοϋ και γης, και σ' αυτόν και στον άκόλουθο κόσμο, στα φτερά μās ποιητικής έκφρασης που είμπορούσε ν' άπαγγείλει κανείς άδιάφορα, είτε στο τζαμί ή στην ταβέρνα.

Ενώ η ποίηση του Όμαρ Καγιάμ έχει κάτι άπόνα μαθηματικό όρισμό. Άπό πολύ μακριά είμπορούμε τον τρόπο της ποίησης του να τον παραβάλλουμε με τον τρόπο της ποίησης, που αναφέρει ο Στινόςζα ένα θεώρημα. Τά λέγει όλα, δίχως ν' άφίνει, τίποτε που πρέπει, άνείκωτο. Έκείνο που θέλει να ειπεί, τό λέγει πολύ συμπυκνωμένα. Μέσα σε τέσσαρες στίχους όλόκληρο ποίημα, όπου γι αυτό λέω ότι μοιάζει με σπινοζικό θεώρημα, και πλατύτερα με κάθε μαθηματικό θεώρημα που είναι άπόρροια τόσων συλλογισμών, και συμπύκνωση πορισμάτων, άποδείξεων κ. τ. λ. και αυτός είναι ο λόγος που δεν είμπορούσαν να τον έννοήσουν οι συμπατριώται του.

Είναι άλήθεια, ότι ο Όμαρ Καγιάμ δεν ήταν ο μόνος μαθηματικός και ποιητής της εποχής του, αλλά είχε τό χάρισμα να μοιάζει στο χαρακτήρα εκείνον που έξησαν στα περασμένα χρόνια, πριν συντριβεί τό ίθαγενές πνεύμα της Περσίας, από μιά ξενική θρησκεία κι από μιά ξενική κατάκτηση.

Ίσως, από όλους τους Πέρσας ποιητάς να είναι ο μόνος άθρησκος. Γιατί, αν κι ο Φιρντούσι, ήταν κι αυτός πολύ όλίγον μυστικιστής και δεν καταδέχονταν να μεταχειρισθεί καμιά λέξη απ' την καινούρια γλώσσα, εις την όποιαν είχε διατυπωθεί η νέα θρησκεία, όμως, καθώς πολλοί ύποπτεύονται, δεν περιφρονούσε την νέα θρησκεία του Μωάμεθ για την άθρησκεία του Όμαρ Καγιάμ, αλλά για την άρχαία πυρολατρεία του Ζερντούστ, που έλάτρευαν τόσοι βασιλείς, τους όποιους έψαλλεν ο Φιρντούσι.

Τώρα, απ' όλ' αυτά που είπα, δεν πρέπει να νομίσει κανείς, ότι ο ποιητής εκάθονταν ώρες ή και μέρες άλάκερος για να συλλάβει κανένα τετράστιχο. Οι στίχοι του είναι ένα ώραϊό διάλειμμα μέσα σε δυό ώρες σοβαρής

μελέτης, γραμμένοι στα πεταχτά, αφού δουλέφτηκαν άσυνειδήτως μέσα στον έγκέφαλο και ύστερα από ώριμη σκέψη και τη μεγάλη συγκίνηση, που δίνει το μάτι που εγύρισε μέσα στον κόσμο των βαθειών πραγμάτων, τα είδεν όλα και τα έννόησε, κ' έξύγισε το τι βαραίνει στη ζωή το καθέτι. Ή μορφή της είναι δροσερότατη, δίχως κανένα ίχνος πολύμαθης επίδειξης, σά μιά νόστιμη κουβέντα που λέγουμε στο τραπέζι ύστερα από δυό τρία ποτήρια κρασί, σέ μιά εχάριστη συντροφιά φίλων, μέ όλη την ειλικρίνεια, δίχως κανένα φόβο νά χάσουμε το γόητρο μας. Και λέγουμε τόσα ώραία πράγματα που δέν εμπορούμε νά τα γράψουμε όταν παίρνουμε τη σοβαρή στάση του σοφοῦ. Ήκείνος που πίνει ένα ποτήρι κρασί, άπλως, γιατί αισθάνεται εχάριση νά το πιεί, έκείνος που μένει κοντά σέ μιά γυναίκα, γιατί αισθάνεται την επιτακτική ανάγκη του έρωτα, κ' έκείνος που γράφει, μόνο, γιατί έκείνη τή στιγμή, ή ήδονή της δημιουργίας κυριαρχεί όλων των άλλων ήδονών, αυτός μονάχα θά εμπορέσει διαβάζοντας, νά ζήσει τά τετράστιχα του Όμάρ Καγιάμ.

Κι αυτό είναι το χάρισμα της ποίησης του, καθώς και όλης της ανατολικής ποίησης, ότι όλα της, και ο έρωτας, και τά ξένια, και ο πεσσιμισμός και το κρασί της, είν' έμμορφα, γιατί όλ' αυτά έχουν πραγματικά συγκινήσει τόν ποιητή τους. Ή όμορφιά αυτής της ποίησης πέπει νά ζητηθεί στην άμεση σχέση ανθρώπου και ζωής και στην άμεσότερη σχέση ζωής και τέχνης, γιατί αισθάνονται οι ποιηται ειλικρίνεια πρώτα πρὸς τόν έαυτό τους, και ειλικρίνεια πρὸς τήν τέχνη. Ζωή και έργο τους είναι στενά δεμένα. Ο βίος χρησιμεύει ως έπεξήγηση της μεγαλοφυίας των και το έργο τους είναι ή γραπτή συνέχεια της ζωής των.

Όστε, αν ύπο πτεύονταν κανείς τήν ειλικρίνεια των στίχων του Καγιάμ, και αν ήθελε ν' άμφισβητήσει τήν πραγματική του άφιλοκέρδεια και νά βεβαιωθεί ότι μόνον οίτιο εύρίσκει γιά το σουλάνο, εκεί που άλλος θά ξεπερνούσε τόν Πολώνιο στα μεγάλα λόγια, άρκει νά σημειώσουμε ένα έπεισόδιο του βίου του.

Κοντά στον Ήμάμ Μουνάφφακ του Ναισαπύρ έφοιτούσαν ο Χάσαν άλ Σαμπάχ και ο Νιζάμ άλ Μούλκ. Μιά μέρα, που ήσαν όλοι μαζί, ο Όμάρ Καγιάμ και οι δύο συσπουδασταί του, άπεφάσισαν, αν ένας από τους τρεις έλάμβανε ποτέ μεγάλη θέση, θά φρόντιζε ν' άποκαταστήσει τους άλλους δυό. Ο Νιζάμ άλ Μούλκ έγινε βεζύρης και τότε παρουσιάσθηκεν ο Χάσαν άλ Σαμπάχ. Ο Βεζύρης δέν έλησμόνησε τήν ύπόσχεση του και του έδωσε μεγάλο άξίωμα. Ήπειδή, όμως, συναμοτοῦσεν εναντίον του ευεργέτου του, έξωρίσθη. Και τότε, έγινε αργηγός των Ήσμαϊλιτών. Στα 1090 έπήγε το κάστρο του Ήλαμντ, που βρίσκονταν έπάνω στο βουνό, γι αυτό άπόκτησε το τρομερόν όνομα μεταξύ των σταυροφόρων «ο Γέρος των Βουνών», κ' έσκόρπισε το θάνατο και τόν τρόμο στο μουσουλμανικό κόσμο και θύμα έπεσε κι αυτός ο Νιζάμ άλ Μούλκ.

Και ο Όμάρ Καγιάμ παρουσιάσθηκε στο βεζύρη γιά νά του θυμίσει τήν ύπόσχεση του : «Το καλλίτερο πράγμα που δύνασαι νά μου χαιρίσεις, νά μ' άφίσεις νά ζήσω σέ μιά γωνιά, κάτω άπ' τόν ήσκιο του μεγαλείου σου νά διδάξω τά καλά της Ήπιστήμης και νά προσεύχομαι γιά τήν εύτυχία σου και τή μακροβιότητα σου. Ο βεζύρης έννόησεν ότι ο Όμάρ Καγιάμ έμιλούσεν ειλικρινέστατα, γι αυτό δέν έπέμεινε, άπλως μόνον, γιά νά τόν κάμει όλικώς άνεξάρτητο, ώρισε νά του δίνεται από το ταμειον της Ναισαπύρ έπίδομα

άφωτά σεβαστό. Κ' έτσι, ο Όμάρ Καγιάμ κατώρθωσε νά ζει ήσυχος στην άγαπημένη μοναξιά που τή λαχταρά τόσο πολύ, όσο συχαίνεται τους μάταιους θόρυβους των παλατιών.

Τώρα το νέον έτος ζωντανεύοντας τις παλαιές επιθυμίες, το πνεύμα που σκέπτεται άποτραβιέται στην έρημία.

Μου φαίνεται πως άκούω λίγα χρόνια κατόπιν τή φωνή του Σααντί : «Κουρασμένος από τους φίλους μου στη Δαμασκό, έτραβήχθηκα στην έρημο κοντά στα Ήεροσόλυμα, γιά νά ζητήσω τή συντροφιά των ζώων». Κι άλλου : «Άπ' αυτή τή στιγμή, άποτραβηγμένοι από τόν κόσμο, άκολουθήσαμε το δρόμο της μοναξιάς, γιατί ή άσφάλεια είναι στη μοναξιά».

Μ' ένα έμμορφο χρονικό τελειώνει ο βίος αυτού του Βασιληά της Σοφίας, καθώς τόν άπεκάλεσαν, και γιά τόν όποιον ύπερηφανεύονται και ο δέκατος και ο ένδέκατος αιώνας. Το χρονικό λοιπόν λέει, ότι ένας από τους μαθητάς του, ο Κουάγια Νιζάμ της Σαμαρκάνδης, πολλές φορές συζητούσε μέ το δάσκαλο του σ' ένα κήπο. Μιά μέρα, άνάμεσα σ' άλλα, του είπεν ο Καγιάμ, ότι ο τάφος του θά βρίσκονταν σέ μιά μεριά, όπου, όταν θά πνέει ο βορρής, θά ξεφυλλίζει επάνω του όλα τά ρόδα. Ήκρινεν ο μαθητής τά λόγια του και βρήκε πως ήταν ειλικρινέστατα. Ήστερ' από χρόνια, σάν έτυχε νά ξαναεπισκεφθεί το Ναισαπύρ, έπήγε νά βρει τόν τάφο του δασκάλου του, και ήταν άκριβώς έξω άπόνα κήπο και δένδρα άπλώναν τά κλαδιά τους πάνω άπ' τόν τοίχο του κήπου, και σκορπούσαν τ' άνθια τους πάνω στον τάφο, ώστε ή ταφόπετρα είχε κρυφθεί κάτω άπ' αυτά. Σάν νά αισθάνονταν και τ' άνθια άκόμα τά νοήματα του δασκάλου και ήθελαν νά κρύφουν, κάτω άπ' το έφήμερον όνειρο τους μιá ζωή που πέρασε σάν θρύλλος ευγενικός.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΖΕΡΒΟΣ

PIERRE LOUYS

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΛΙΤΩΣ

(ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΕΛΕΓΕΙΩΝ ΣΤΗ ΜΥΤΙΑΗΝΗ)

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΓΛΩΤΤΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΥΖΗΣ

Δυό κοριτσάκια μ' έφεραν στο σπίτι τους και μόλις σφάλιξεν ή θύρα, άνάβηκε στη φωτιά το φυτίλι του λύχνου κ' έτοιμάστηκαν νά χορέψουν γιά χάρη μου.

Τά μάγουλα τους δίχως φτιασίδι, είταν μελαχρονιά σάν τις κοιλίτσες τους. Ήσύρονταν από τά χέρια και μιλούσαν ταυτόχρονα μέ χαρούμενη άγωνία.

Καθισμένες στα στρωσίδια τους π' άκουμβούσαν σέ ψηλά στρίποδα, ή Γλωττίδα τραγούδαε μέ τή λυγερή φωνίτσα της κρατώντας το ρυθμό μέ τά καλόχη χεράκια της.

Μέ τσακίσματα εχόρευε ή Κύζη, ύστερα σταματοῦσε και πιάνοντας

ἀπ' τοὺς μικροὺς μαστοὺς τὴν ἀδελφή της, τῆς δαγκοῦσε τὸν ὄμο καὶ τὴν ἀναποδογύριζε χάμου, σὰν κατσικάκια πὸν θέλουν καὶ καλὰ νὰ παίξουν.

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Τότε ἐμπῆκε ἡ Συλλίχη καὶ βλέποντας ὅτ' εἶμεθα φιλωμένες ἐκάθησε στὸ θρόνι της. Ἐπῆρε στόνα της χέρι τὴν Γλωττίδα καὶ στ' ἄλλο τὴν Κύζη καὶ εἶπε :

«Ἐλα μικροῦλα μου ἔδω.» Μὰ ἐγὼ στεκόμουν μακρὰ. Ξανάπε : «Μᾶς φοβιάσαι ; Πησιάσαι : αὐτὰ τὰ παιδιὰ σ' ἀγαποῦνε. Θὰ σοῦ μάθουν ἐκεῖνο πὸν δὲν ξέρεις : τὰ χάδια τῆς γυναίκας πὸν στᾶζουνε γλύκα.

Ὁ ἄντρας εἶναι ὀρηκτικός καὶ ὀκνηρός. Τὸν γνωρίζεις βέβαια. Προσπάθησε νὰ τὸν μοιήσεις.» Ἐχει ὀμαλὸ τὸ στήθος, τραχὺ τὸ δέρμα, τὰ μαλλιά κοντὰ καὶ τριχομένα τὰ μπράτσα. Ἐνῶ οἱ γυναῖκες εἶνε ὄλο ὀμορφιά.

Μονάχα οἱ γυναῖκες ξέρουν ν' ἀγαπάνε. Μεῖνε μαζί μας, Βιλιτό, μεῖνε. Κι ἂν ἡ ψυχὴ σου εἶνε φλογερή, θὰ καμαρώσεις τὴν ὀμορφιά σου σὰ μέσα σὲ καθρέφτη, πίνου στὸ σῶμα τῶν ἀγαπημένων σου.

Η ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Ἦλθε μέσα, καὶ παθιάρικα, μὲ τὰ μῖτια μισόκλειστα, ἔνωσε τὰ χεῖλια της μὲ τὰ δικά μου κ' οἱ γλώσσες μας γνωριστήκανε . . . Ποτέ, στὴ ζωὴ μου, δὲν ἔδοκίμασα παρόμοιο φιλί.

Ὅρθη ἔμενε ἀντίκρυ μου, γεμάτη ἔρωτα καὶ συγκατάνευση. Τὸ γόνατο μου ἀνέβαινε λίγο-λίγο ἀνάμεσα στὰ ζεστουλά μεριά της, πὸν ὑποχωροῦσαν καθὼς σ' ἔραστή.

Τὸ χέρι μου σέρνονταν στὸ χιτῶνα της καὶ ζητοῦσε νὰ μαντέψει τὸ κρυμμένο σῶμα, πὸν κάθε τόσο, κυματιστὸ ἐδίπλωνε, εἶτε λυγισμένο τινάζονταν ὄρθιο, ἐνῶ τὸ δέρμα της ἀνατριχίαζε.

Μὲ τὰ λιγωμένα μάτια της μοῦ ἔδειχνε τὸ κρεββάτι. Ἀλλά, δὲν εἶχαμε δικαίωμα ν' ἀγαπηθοῦμε πρὶν γίνει ὁ γάμος καὶ χωριστήκαμε ἀπότομα.

ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΤΗΣ ΜΝΑΣΙΔΙΚΑΣ

Προσεχτικὴ ἄνοιξε τὸ χιτῶνα μὲ τὸ χέρι της καὶ μοῦ ἔτεινε τοὺς θερμοὺς καὶ τραφεροὺς μαστοὺς της, καθὼς προσφέρουνε στὴ θεὰ ἕνα ζευγάρι ζωντανὲς τρυγόνες.

«Ἀγάπα τους» μοῦ εἶπε : «τοὺς ἀγαπῶ τόσο πολὺ ! Εἶνε ἀξιαγάπητα, σὰν τὰ παιδάκια. Σὰν εἶμαι μονάχη φροντίζω γι αὐτὰ. Παίζω μαζί τους, τοὺς προξενῶ πολλὴ εὐχαρίστηση».

«Μὲ γάλα τοὺς λουίζω. Τοὺς ραίνω μὲ ἄνθια. Οἱ μεταξωτὲς

τρίχες μου πὸν τοὺς σφογγίζω γεμίζουν χαρὰ τὶς μικρὲς ρῶγες τους. Τοὺς χαϊδεύω μ' ἀνατριχίλα. Τοὺς πλαγιάζω μέσα σὲ μαλλί.»

«Ἀφοῦ δὲν, θ' ἀποχτήσω ποτέ μου παιδί, γίνου ἡ τροφός τους, ἀγάπη μου, κι ἀφοῦ εἶνε τόσο μακρὰ ἀπὸ τὸ στόμα μου, δός τους φιλάκια ἀπὸ μέρους μου.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Προτιμᾶ κι ἀπὸ τὰ τόπια κι ἀπὸ τὴν κούκλα νὰ παίζει μ' ἐμένα. Διασκεδάξει μὲ ὄλα τὰ μέρη τοῦ κορμιοῦ μου σὰν παιδί, γιὰ πολλὲς ὄρες, χωρὶς νὰ μιᾶ.

Λύνει τὰ μαλλιά μου καὶ τὰ πλέκει ὅπως τῆς ἀρέσει. Ἄλλοτε τὰ κομπιάζει κάτω ἀπ' τὸ σαγόνι μου σὰν ὕφασμα πυκνοπλεγμένο, ἄλλοτε τὰ κάνει κότσο, εἶτε τὰ στρίβει σὲ μακρὲς πλεξοῦδες.

Κυτταζει μὲ ἀπορία τὸ χρῶμα πὸν ἔχουν τὰ ματόκλαδα μου, τὴν δίπλα τοῦ ἀγκώνα μου. Κάποτε μὲ βάνει νὰ σταθῶ γονατισμένη καὶ νὰ πιθόσω τὰ χέρια μου στὰ σεντόνια.

Τότε (καὶ εἶν' ἕνα ἀπ' τὰ παιχνίδια της) γλυστράει ἀπὸ κάτω μου τὸ κεφαλάκι της καὶ κάνει τὸ τρεμάμενο κατσικάκι πὸν βυζαίνει ἀπ' τὴν κοιλιά τῆς μάνας του.

ΤΟ "ΥΠΕΡΤΑΤΟ" ΣΦΙΧΤΑΓΚΑΛΙΑΣΜΑ

Ἀγάπα με, ὄχι μὲ χαμόγελα, μὲ φλογέρες, εἶτε μὲ ἄνθη πλεχτά, ἀλλὰ, μὲ τὴν καρδιά σου καὶ μὲ τὰ δάκρμά σου, ὅπως σ' ἀγαπῶ μὲ τὸ στήθος μου καὶ μὲ τ' ἀναφυλλητά μου.

Ὅταν οἱ μαστοὶ σου συνταιριάζουν μὲ τοὺς μαστοὺς μου, ὅταν αἰσθάνομαι τὴ ζωὴ σου ν' ἀνταμώνεται μὲ τὴ ζωὴ μου, ὅταν τὰ γόνατα σου μ' ἐγγίζουν ἀπὸ πίσω, τότε πλέον τὸ λαχανιασμένο στόμα μου δὲν ξέρει πὸν νὰ βρεῖ τὸ δικό σου.

Σφίξε με καθὼς σὲ σφίγγω ! Δές, ὁ λύχνος ἀργοσβύνει, κυλάμε στὴ νύχτα, σφίγγω, ὅμως, τὸ φλογερὸ κορμί σου καὶ γροικῶ τὸ αἰώνιο παράπονο σου . . .

Βόγγα, βόγγα, βόγγα, ὦ γυναῖκα ! Ὁ ἔρωσ μᾶς σέρνει στὸ πόνο. Λιγότερο θὰ ὑπόφερες σ' αὐτὸ τὸ κρεββάτι ἀπ' τοὺς πόνους τῆς γέννας παρὰ ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς σύλληψης τοῦ ἔρωτα σου.

ΕΝΑ ΒΡΑΔΥ ΣΙΜΑ ΣΤΟ ΤΖΑΚΙ

Ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς, Μνασιδίκα. Ὅλα εἶναι κρύα, ἔξω ἀπ' τὸ κρεββάτι μας. Ὅμως σήκω, ἔλα μαζί μου, γιὰτὶ ἀναψα μεγάλη φωτιά μὲ πεθαμένα κούτσουρα καὶ μὲ σκισμένα ξύλα.

Θὰ ζεσταθοῦμε συμαζεμένες, ὀλόγυμες τὰ μαλλιά ριχμένα

στην πλάτη και θα ρουφήξουμε γάλα από το ίδιο κύπελλο και θα φάμε μελόπιτες.

Πόσον είναι καλόγηρη και χαρούμενη η φλόγα! Δεν είσαι πολύ σιμά; Το δέρμα σου ξερόδισε. Άσε με να το φιλήσω παντού όπου το άναψε η φωτιά.

Μεσα στ' αναμμένα δανλιά, θα ζεστάνω το σίδερο για να σε χτενίσω εδώ. Με τα σβυσμένα κάρβουνα θα γράψω τ' όνομά σου στον τοίχο.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Β. Κ. Π.

ΚΕΣ ΙΜΠΝ ΕΛ ΜΑΛΟΥΧ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ. Όλες οι ανθρώπινες υπάρξεις (ιδιαιτέρως εκείνες που υφίστανται ολιγότερο την πίεση του λεπτόλογου πολιτισμού π' αποτυπώνεται στη μορφή του ανθρώπου ένα υπερβολικό συναίσθημα περίσκεψης και σταματάει ως ένα σημείο καθ' εκδήλωση διαχυτικότητα) στην εξέλιξη της ζωής τους παρουσιάζουν πολλές διαθέσεις που συγγενεύουν με το πρωτόγονο φαινόμενο της ζωής, στη στιγμή που μόλις αρχίζει να ξεχωρίζει καθαρότερα κάπως απ' τη ζωή του κτήνους, παρουσιάζουν ένα σύνολο από κλονισμούς ακανόνιστους και ανισορροπούς κάπως. Το πάθος εκδηλώνεται σαν πυρετός και σαν αδιάκοπη σειρά παλμών με τάσεις τυφλές, με τη διαφορά, ότι είναι διάφορες εκδηλώσεις σε διάφορες φιλές. Ο βόρειος άνθρωπος, στα περισσότερα παραδείγματα, αγαπά, άμέσως υφίσταται το κορόμφωμα της εγκεφαλολικής έξαψης, πρέπει με κάθε τρόπο να επιτύχει τη γυναίκα που θέλει, παραπονείται, γελάει, κλαίει, σκοτώνει, και στο ύστερο, ή τρελλαινείται, ή πεθαίνει, ή πιτυχάνει το σκολό του. Ένώ ο άνθρωπος των Άραβικών ερήμων, είτε των Περσικών κήπων αισθάνεται και αυτός παρρηθώς την ορμητική έξαψη, και όχι όπως συμβαίνει στις πολιτισμένες κοινωνίες, όπου επεμβαίνουν πλείστοι όσοι ύπολοισμοί μεταξύ πρώτης εντύπωσης και εκδήλωσης. Ο ποιητής, δια τον οποίον γίνεται λόγος παρακάτω, μόλις είδε τη Λείλα, εϋθύς την αγάπησε και τόσοσν έκορυφώθη το πάθος του, ώστε άμέσως δείχνει σημεΐα, ότι έχασε την ήρεμία της σκέψης και η ορμητική τάση του κυμαίνεται μεταξύ λογικής και ανισορροπίας. Στα έμπόδια, όμως, που βρΐσκει, δεν αντίτάσσει τη βία, αλλά, ζυμωμένος από τον τρυφηλό ήλιο της Άνατολής, είναι ήπιώτερος, πιο έπιεικής, ή μάλλον νοσηλής. Κλαίει κι αυτός, τραγουδά, παροπονείται πικρά, αλλά σταματά ως αυτού. Το πολύ πολύ, αρχίζει να φιλοσοφεί, και ή φιλοσοφία του καταλήγει σ' ένα είδος ρωμαντικού πεσσιμισμοϋ.

Γι' αυτό στο ίδιο παγκόσμιο θέμα, ή ποίηση του Βορρά διαφέρει στον τρόπο της έκφρασης του αισθήματος αυτού ύπερβολικά από την Άνατολική ποίηση. Η πρώτη, έχει κάτι το άββαιο, το θλιβερό, το ύπερβολικά βαθύ, το κανονικά αυξανόμενο και το κανονικά έλαττούμενο, σαν δυο όρατα μάτια που καινε από αγάπη και ύστερα σβύνονται σιγά-σιγά, απ' τον καϋμό του ανεκπλήρωτου πόθου. Αντιθέτως, ή Άνατολική Ποίηση έχει κάτι το πολύ ώριμμένο, εινε ακανόνιστη. Έχει που φθάνει ο ποιητής στο κορόμφωμα, του

πάθους του, δεν αρχίζει ή κανονική κατάπτωση, άλλ' ύστερα από μερικά ήσυχα λόγια και πάλιν εξάπτεται και πάλιν ήσυχάζει.

Αισθάνεται καινείς, στο βάθος, όχι πλέον τη θλιβερήν άβεβαιότητα του βορινού ούρανοϋ, αλλά τον ήλιο που πέφτει κάθετα στην άσπρη γή και μυρμηκιάζει το αίμα και τρελλαινεί τον εγκέφαλο, και φωνάζει ο άνθρωπος για ν' αποχτήσει τη γυναίκα που θέλει, και να ήσυχάσει την ορμή του.

Ο ΤΡΕΛΛΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΪΛΑ

Στην εποχή του Χαλίφα Άμπντ έλ Μάλικ ζούσεν ο έλ Μάλουχ Ιμπν Μουζάαζεμ, ένας από τους άρχηγούς της οικογένειας των Μπένι Άμϋρ. Είχε τρία άγόρια που έμοιαζαν του φεγγαριού στην όμορφία και όλα ήσαν δοσμένα στα γράμματα. Μά ο πλέον άκουσμένος ήταν ο Κες, ο ποιητής των παρακάτω στίχων. Ήταν ακόμη άκουσμένος για τις αγάπες του και τους καλούς του τρόπους. Μιλούσεν όμορφα, έγγραφεν ώραίους στίχους και ήταν απ' τους βαθύτερους γνώστες της Άραβικής Λογοτεχνίας και Ίστορίας. Εκτός απ' όλα αυτά τα προτερήματα ήταν πολύ ώραίος την όψη και είχε λυγρή κορμοστασιά. Έμοιαζε τ' όλόγιομο φεγγάρι και άρχισε να γράφει στίχους από έφτά χρονώ και για όλες αυτές τις άρετές του ήταν ο πιο αγαπημένος της οικογένειας και ή αγαπημένη του ήταν ή Λείλα Μπίντ Μάχντι.

Ήταν μελαχροινή, κοντούλα, κουβέντιαζεν εύμορφα και στο μάγουλο της είχε μιαν έληά. Και να πώς γεννήθηκε ο έρωτας τους. Μιά μέρα ο ποιητής έβγήκε πάνου στην καμήλα του περίπατο στα περιχώρα, ντυμένος με βελούδα και μεταξωτά. Σιμά σ' ένα ρυάκι βρήκε μερικές κοπέλλες και μερικές γυναΐκες και αφού τις έχαιρέτησε άρχισε την κουβέντα, και μιλούσε τόσοσν εύμορφα όπου όλες τον έθαύμαζαν. Μαζύ με τ' άλλα κορίτσια ήταν κ' ή Λείλα. Κατέβηκε τότε ο ποιητής απ' την καμήλα του κ' εκάθησε πλάι τους, κυττάζοντας τις γυναΐκες και το βλέμμα του σταμάτησε στη Λείλα και τόσο τρελλά την έθαύμαζε, όπου ή καρδιά του άρχινησε να τρέμει από αγάπη. Και τότε ρώτηξε τη Λείλα, ενώ φαινονταν ότι μιλούσε με όλα τα μέλη της οικογένειας της, αν έχει να του δώσει τίποτε να φάγει. «Δεν έχουμε τίποτε, ω γιε των μεγαλόκαρδων». Τότε, γυρνώντας προς την καμήλα του, την έσκοτώσε κ' έβαλε δλόκληρο το ζώο στη φωτιά για να το ψήσει. Η κατάσταση του είχαν αλλάξει απ' την αγάπη κ' έπεσε πάνου στην άνθρακιά κ' έγέμισαν οι φουχτες κ' έκαψαν τις σάρκες του. Όταν ή Λείλα τον είδε σ' αυτή την κατάσταση, τούδωσε το χέρι και τον έσήκωσε κ' έννόησεν ότι είχε βυθισθεί στη θάλασσα της αγάπης της και ότι την επιθυμούσε και άλλαξε το χρώμα της

ἀπὸ ἐντροπῆς. Ὁ Κῆς ἔμεινε μαζί της καὶ ὅταν ἐνύχτωσεν ἄρχισε νὰ σκέφτεται καὶ ἐπέρασε τὴ βραδυὰ του μὲ κλάυματα καὶ αὐτοσχεδιάζοντας αὐτοὺς τοὺς στίχους:

«Ἡ ἡμέρα μου μοιάζει τὴν ἡμέρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μὰ ὅταν πέφτει ἡ νύχτα, τὸ μέρος ποὺ μένω πλαγιασμένος μὲ κάνει νὰ σὲ θυμοῦμαι.

«Ἄν περάσει μιὰ μέρα τῆς ζωῆς μου δίχως νὰ ἰδῶ τὸν ἥσκιό σου ἢ τὴν ζωὴ μου εἶναι χαμένη.

«Ἡ γῆ στενεύει γιὰ μένα καὶ κἀνοντας ὑπομονὴ ἀνατριχιάζω ἀδιάκοπα. Τί πρέπει νὰ κάμω;

Τὴ δευτέρῃ ἡμέρα τὸν ἐφώναξε γιὰ νὰ κουβεντιάσουν κἀμέσως τὴν κυρίειψεν ὁ ἔρωτας, γιὰτὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὶς ὥραιες κουβέντες καὶ τοὺς στίχους κ' ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἐγνώριζε καλὰ τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ἱστορίες τῶν Ἀράβων, γι' αὐτὸ ἀγαπήθηκαν τόσο πολὺ, ποὺ δὲν εἰμποροῦσαν νὰ χωρισθοῦν.

Ἄλλοι πάλι λέγουν, ὅτι ἀγαπήθηκαν ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔβρισκαν μαζί τὰ ζῶα τους καὶ γιὰ μαρτυριὰ οἱ παρακάτω στίχοι:

«Ἐγνώρισα τὴ Λεῖλα μικροῦλα, πρὶν ἀκόμα διακρίνει κανεὶς τὰ ἴχνη τοῦ στήθους της.

«Μικροὶ κ' οἱ δύο μας ἐβόσκαμε τὰ ζωντανὰ μας μαζί καὶ εἶθε νὰ εἴμασταν ἀκόμα νέοι καὶ τὰ ζῶα μας μικρὰ σὰν καὶ τότε».

Καὶ συγκινημένος ἀπ' τὴν τρελλὴν ἀγάπην του γιὰ τὴ Λεῖλα, ἔγραψεν ἕνα μικροῦτσικο βιβλίον στίχους «Ὁ Τρελλὸς γιὰ τὴ Λεῖλα» ἀπὸ τὸ ὁποῖον μεταφράζουμε μερικὰ κομμάτια.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Εἶμαι ὁ ἀδικημένος ἐραστής, καὶ ὁ Θεὸς ἄς μὲ βοηθήσει καὶ ἄς μ' ἐκδικηθεῖ, τιμωρώντας ἐκεῖνον ποὺ μ' ἀδικεῖ καὶ μὲ παιδεύει.

Εἶμαι ὁ ἐρωτευμένος ποὺ ξετρελλάθηκε ἀπὸ ἀγάπην, καὶ ὁ ἀγαπητικὸς ποὺ παραφυλάγει τὴν Πρύλια ἐνῶ οἱ φίλοι κοιμοῦνται.

Περῶν θλιβερὰ τὴν ἡμέρα μου καὶ τὴ νύχτα ἀναστενάζω κ' ἔχω ἕνα κύπελλο, ὅπου κατασταλάζει φαρμάκι.

Ὡς πότε ἡ καρδιά μου θὰ τυραγιέται ἀπὸ σένα, ὦ Λεῖλα, καὶ ὡς πότε θὰ τὴν κάνεις ὅ,τι θέλεις;

Δὲν εἶναι παραῖξο, ἐνῶ βρισκόμεθα στὴν ἴδια πολιτεία νὰ μένουμε μαρῶν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, δίχως νὰ μιλιώμαστε!..

Ἐλπίζω νὰ θρηνησίεις τὴν τύχην ἐκεῖνον ποὺ ξετρελλάθηκε γιὰ τὴν ἀγάπην σου, καὶ νὰ φανοῦν ἐπεικεῖς ὅλοι ὅσοι σοῦ μοιάζουν.

Εἶμαι ἄρρωστος ἀπ' τὴν βαθεῖαν ἀγάπην, καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ σωθεῖ ἀπ' τὴν ἀγάπην.

Ἡ καρδιά μου ἔκλαψε γιὰ τὴν κατάστασίν μου, ὦ Λεῖλα, κ' ἐκεῖνο ποὺ ὑποφέρει ἡ καρδιά εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ τὴν κάμει νὰ κλάψῃ.

Ὁρκίζομαι στὴ ζωὴ μου, ὅτι κανεὶς θνητὸς δὲν ὑποφέρει ὅ,τι πάσχω ἐξ αἰτίας τοῦ ἔρωτα τῆς Λεῖλας.

Ὁ Ἰωσήφ ἦταν ἐρωτευμένος καὶ ἡ καρδιά του αἰσθύνθηκε τὴν ἀγάπην καὶ ὁ Δαυὶδ δὲν ἐσώθηκε ἀπ' αὐτήν.

Κι ὁ Μπούρσι καὶ ὁ Χίντ καὶ ὁ Σάαντ καὶ ὁ Οὐρούα καὶ ὁ Σόμπα ἀδυνατίσαν ἀπ' τὴν ἀγάπην ποὺ διαρεῖ.

Κι ὁ Χαροῦτ ἐφῆκε στὸν ἔρωτα ἀρρώστεια καὶ ὁ Μαροῦτ ἐχάθηκε ἀπὸ αὐτὴ τὴν καταστροφὴν.

Καὶ δὲν ἐσώθηκε ἀπ' αὐτὴν μήτε ὁ Μουστάφας, ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου, ὁ πατέρας τοῦ Κάσιμ καὶ σεβαστὸς προφήτης.

Ὁ Ἐρωτὰς μ' ἐσύντριψε, ἐπληγώθηκα ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὰ δάκρυα μου ρέουν ἀφθονὰ ἐπάνω μου.

Κι ἂν δὲν ἔπερτε ἡ νύχτα θὰ πέθαινα, ἀλλὰ, μέσα στὰ γυρίσματα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ χρόνου εὐρίσκω τὴν ἀρρώστειαν καὶ τὴν γιαιτριά της.

Οἱ ψυχὲς τοῦ μεγάλου πόθου μοῦ ἔδωσαν μιὰ ψυχὴ ποὺ ἄναψεν ἀπέραντη κόλασιν μέσα στὸ στήθος μου.

Καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ κοντά μου ἡ ἐπιθυμία μου γιγαντώνεται καὶ ἡ καρδιά της μήτε μὲ παρηγορεῖ, μήτε μὲ συγχωρεῖ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ καρδιά τοῦ ἐραστῆ πάντα γνωρίζει τὴν κάμνιν ἢ ἀγαπημένην καὶ ἂν τώρα δὲν τὸ λέει θάλθει ὥρα ποὺ θὰ τὸ εἰπεῖ.

Ἡ γλῶσσα μου εἶναι ἄρρωστη καὶ λέει πολλὰ καὶ τὰ δάκρυα μου ἔγιναν ἀφθονὰ ἐνῶ ἄλλοτε ἦσαν σπανιώτατα.

Καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος εἰμπορεῖ νὰ κρύψῃ τὴν ἀγάπην του. Εἶναι δυνατὸ ὁ ἐρωτευμένος νὰ κρύψῃ τὸ πάθος του;

Ὁ καθεὶς μας δείχνει στὸν κόσμον, ὅτι μισεῖ τὸν ἄλλον καὶ ὁ καθεὶς μας κατέχει μιὰ θέσιν σταθερὴν στὴν καρδιά τοῦ φίλου του.

Ὁ παρατηρητικὸς ἄνθρωπος εἰμπορεῖ ν' ἀνακαλύψῃ ὅ,τι ζητεῖ, ἀλλὰ ἡ ἀγάπην σου εἶναι ἀόρατη ἀπ' τὴν καρδιά σου.

Καὶ πῶς ἕνα πρᾶγμα εἰμπορεῖ νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητο, ἀφοῦ τὰ μάτια δείχνουν ὅ,τι ὑπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπον.

Μεῖνε ἡσυχὴ καὶ ἄς εἶσαι καλὴ, γιὰτὶ ἡ ἀγάπην σου ποὺ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου εἶναι ἡ σωτηρία μου.

Σ' ἀγαπῶ μὲ τέτοιαν ἀγάπην, π' ἂν μ' ἀγαποῦσες, ὅπως ἐγὼ σ' ἀγαπῶ, θὰ σ' ἐκυρίευσεν τρέλλα ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπην.

Μ' ἀρέσουν οἱ ἐλαφίνες καὶ εἶμαι φίλος τους, ἀλλὰ ἡ μέρες μου ἔχουν ζυμωθεῖ μὲ τὴν-θλίψην καὶ οἱ νύχτες μου εἶναι γεμάτες ἀπὸ βόγγους.

ὦ ψυχὴ μου, ὑπόμεινε, μὴν ταραζέσαι, γιατί θὰ γίνει τὸ θεῖο θέλημα.

Ἄν μοῦ κρύβουν τὴ Λεῖλα καὶ ἂν ὁ γονιὸς τῆς ὀρκίζεται πῶς δὲν θὰ τὴν ξαναἰδῶ,

Ὅλ' αὐτὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης μου κ' ἐπειδὴ ἡ καρδιά μου βρίσκει μιὰ θέση ἀγαπημένη στὴ Λεῖλα.

Οἱ ἐχθροὶ μοῦ λέγουν, καταραμένοι νᾶναι ἀπ' τὸ Θεὸ, ν' ἀφίσω τὴ Λεῖλα καὶ νὰ μὴ συζήσουμε ποτέ.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμα ἡ Λεῖλα θὰ περπατᾷ ἀργὰ καὶ βαρεῖα, ἀκουμβισμένη στὸ ραβδί τῆς ἀπὸ τὸ λύγισμα τῶν γερατειῶν, θὰ μοῦ φαίνεται ἡ ἀγάπη τῆς δροσερῆ καὶ νέα σὰν τὴν ἡμέρα πού τὴν πρωτοεῖδα.

Ὁ γέρο, πού δὲν μ' ἀγαπᾷ, δυστυχισμένος νάσαι καὶ εἶθε νὰ περάσεις τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς σου βουτηγμένος στὴ μετριότητα.

Μ' ἔκαμες δυστυχῆ καὶ μ' ἐγκαταλείπεις μέσα στὴν καταστροφή, δίχως νὰ εἴμπορεῖ ὁ ὕπνος νὰ κλείσει τὰ μάτια μου.

Ὅρκίζομαι σ' ἐκεῖνον π' ἀρρώστησε γιὰ τὴ Λεῖλα καὶ πού ἀκούει ξετρελλαμένος ἀπὸ ἀγάπη τὰ λόγια τῆς Λεῖλας,

Ὅτι θὰ φτάσω τὴν ἐκπλήρωση τοῦ πόθου μου, ἔστω καὶ ἂν πληθύνουν κ' ἐνωθοῦνε ὅλοι ἐκεῖνοι πού μὲ καταδικάζουν.

Πόσον δυστυχισμένα περνᾷ ἐκεῖνος π' ἀγαπᾷ τὴ Λεῖλα καὶ κάθε φορὰ πού ἀκούει τ' ὄνομά τῆς ἡ καρδιά του χτυπᾷ συγκινημένη.

Σὰν νάταν ἡ καρδιά μου μέσα στὰ νύχια ἐνὸς σαροκοβόρου ὄρνου πού πετάει, καὶ κάθε φορὰ π' ἀναθυμᾶμαι τ' ὄνομα τῆς Λεῖλας τὰ νύχια του σφίγγονται δυνατὰ.

Τὸ μεγάλο διάστημα τῆς γῆς μοῦ φαίνεται σὰν δαχτυλίδι, πού δὲν εἶναι μεγάλο μήτε στὸ πλάτος μήτε στὸ μᾶκρος.

Κι ἂν κάποτες ζητῶ νὰ κάμω ὑπομονὴ καὶ νὰ παρηγορηθῶ μὲ μιὰν ἄλλη, βλέπω πῶς ὅλος ὁ κόσμος δὲν εἶναι παρὰ ἓνα μικροῦτσικο μέρος τῆς.

ΜΕΤΑΦΡ. ΔΟΚΙΜΗ ΑΠ' ΤΟ ΑΡΑΒΙΚΟ
Χ. ΣΑΛΑΜΠΙ ΚΑΙ Χ. Ζ.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

«Ὁ λογισμὸς δὲν ὀφείλει νὰ παραδεχτεῖ πῶς, ἂν θάνατος θὰ πῆ ἐκμηδένιση, ἀνυπαρξία, κατάλυση τῆς συνείδησης καὶ τῆς μνήμης, ἡ ἐπίγεια ζωὴ χάνει ὅλη τὴν ἀξία τῆς;—Τὰ πράγματα τὰ κρίνουμε μὲ τὸ τέλος τους: τὸ πέρας τῆς ζωῆς εἶναι ὁ θάνατος, ὥστε ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει τίποτα.—»

Τέτοιο ἓνα ἐρώτημα ἔβαλε κάποιος συντάκτης τοῦ Γαλλικοῦ περιοδικοῦ «Σύγχρονη Ἀναγέννηση» σὲ μερικοὺς συγγραφεῖς Γάλλους: λογοτέχνες, ἐπιστήμονες καὶ ἀνθρώπους τῆς σκέψης. Τὸ ζήτημα φυσικὰ καθένας τὸ ἀντίκρουσε μὲ τὴν ἀτομικὴ ιδιοσυγκρασία του: ἀπαισιόδοξα ἢ αισιόδοξα: «Γιὰ μένα, ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὁ θάνατος σαλπίζει κάθε χαρὰ. Καὶ ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡλικία μου, τόσο μοῦ φαίνεται ἀνώφελο τὸ ὅτι γεννήθηκα», λέγει ὁ κ. Rosny.—«Ἐγὼ γιὰ μένα δὲν εἶμαι δυσαρεστημένος νὰ στοχάζομαι πῶς μιὰ μέρα θὰ πεθάνω ὁλότελα. Δὲν θ' ἀγαποῦσα μιὰ σιναυλία πού δὲν θὰ εἶχε τελειωμό. Ἡ ζωὴ μου ἔχει ἀξία γιὰ μένα διὰ τὸ ζῶ. Σὰς χαρίζω τὰ ὑπόλοιπα» ἀπαντᾷ ὁ κ. F. Le Dantec.

Εἶναι ὅμως δίκαιο, εἶναι σωστό, ὅλα τὰ πράγματα νὰ τὰ κρίνουμε μὲ τὸ τέλος τους, καὶ ὄχι καθ' ἑαυτὰ; Ἡ τυραννία τοῦ σκοποῦ, ἡ τελεολογία, μπορεῖ νᾶχει ἔννοια στὸν πρακτικὸ βίον, ὄχι ὅμως καὶ σὲ μιὰ τόσο ἀπόλυτη κρίση πού δοκιμάζει νὰ ἀγκυλιώσει τὴν ὑπαρξή. Γιὰ μιὰ τέτοια ἀνάγκη, θὰ χρειάζονται μιὰ ὅπερ σ υ ν ε ἰ ἴ δ η σ η πού νὰ μπορεῖ νὰ κυριαρχεῖ σ' ὅλες τὶς σχετικὲς ἀνθρώπινες συνειδήσεις.

Καὶ ἔπειτα, ἂς υποθέσουμε ὅτι ἀντὶ τῆ ζωῆς νὰ καταλήγει στὴν ἀνυπαρξία, κατάληγε σ' ἓνα σκοπὸ ὀρισμένο ὁποιοδήποτε, γνωστὸ ἢ ἄγνωστο. Κατὰ τί θὰ αὔξανε ἡ ἀξία τῆς ζωῆς; Ἀφοῦ φτάναμε στὸ σκοπὸ αὐτὸ μιὰ φορὰ, ἕστερα, θὰ ἔπρεπε αἰώνια ν' ἀπολαμβάνομε τέτοιο ἓνα ἰσχνὸ ἀποτέλεσμα; Ἀλλὰ, τὸ νὰ φτάσει κανεὶς σ' ἓναν ὀρισμένον σκοπὸ, καὶ μετὰ νὰ σταματήσει αἰώνια—γιατί αὐτὸ θὰ πῆ σκοπὸς τελικὸς—δὲν εἶναι καὶ τοῦτο καθαρὴ καὶ ἀπερίφραστη ἀνυπαρξία, ἐκμηδένιση, κυριολεκτικὰ θάνατος;

Καὶ ἕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τοῦ ὑποθετικοῦ, τὰ μέσα πού διαθέσαμε γιὰ νὰ τὸν φτάσουμε, δηλαδὴ ἡ ἀλλοσύνη τῶν ὤρων τῆς ζωῆς, εἶναι καὶ τέλεια ἀδιάφορα, χωρὶς ἀξία καμμία. Κι ἂν ἐκ τῶν προτέρων γνωρίζουμε τὸν σκοπὸ πού ἐπιζητᾷ ἡ ζωὴ, ἢ καὶ μόνο πῶς ἐπιζητᾷ κάποιον σκοπὸ, θὰ βρισκόμεθα καταδικασμένοι, μὲ βιάση πού θὰ δηλητηριάζει κάθε χαρὰ, κάθε ἐπίγειαν ἡδονή, νὰ τρέχουμε τοὺς βαρετοὺς σταθμοὺς πού θὰ μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸ τελικὸ σκοπὸ, πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ εἶναι ἀποκλειστικὰ καρφωμένα τὰ μάτια μας καὶ τὰ μάτια τῶν ἐπιθυμιῶν μας.—Ἀπαράλλακτα, ὅπως ὁ ἀσκητὴς-χριστιανὸς πού τεντωμένη κρατεῖ κάθε ὀρμή, κάθε δύναμη, κάθε ἐπιθυμία πρὸς τὴν μετὰ θάνατον μακαριότητα καὶ μὲ τέτοιο κριτήριον ὑποβιβάζει καὶ ἐκμηδενίζει τὴν ἀξία τῆς ζωῆς.

Ἀντίστροφα, ἅμα λείπει τὸ σκόπιμον τέρμα, ὅταν λείπει ὁ τελικὸς σκοπός, πού θὰ χρησίμευε σύγκαιρα καὶ γιὰ κριτήριον τῆς ζωῆς καὶ γιὰ ἀφορμὴ καταδίκης τῆς, ὀρμητικὰ ἐπαναφέρεται σὲ κάθε σ τ ι γ μ ἠ τῆς ὑπαρξῆς ἀπόλυτη καὶ ἀθύπαρκτη ἀξία.

Κανένας κεντρικὸς ἄξονας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄξονα τῆς ἐφήμερης στιγμῆς: Τότε μονάχα ἡ αἰσθαντικότητα ἔχει νόημα· ἡ ἡδονή, ὁ πόνος, τότε μονάχα

εκφράζουν κάτι' τὸ μεθύσι, ἡ ἀνατριχίλα τῆς ζωῆς τότε μονάχα ἀνταμώνουν τὴν πραγματικότητα, σ' ἓνα παρὸν ἀπόλυτο καὶ ἀδιάκοτο, σ' ἓνα παρὸν ποῦ, στὴν αὐθιγαρχία του μέσα, συγχωνεύει τῆς θύμησης τὰ θαμπὰ εἰκονίσματα, τῆς αἰσθητικῆς τὴν κοφτερὴ λεπίδα, τοῦ μέλλοντος τὶς φανταχτερὲς σηματοθεσίες.

Ἡ ζωὴ ἔχει ἀξία ἀκριβῶς γιατί καταλήγει εἰς τὴν ἀπότομη τοῦ θανάτου καταστροφή.

Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Κ. ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ - ΚΑΡΑΒΙΑ

Ἡ ζωγραφικὴ εἶναι ἡ μορφή τῆς αἰσθητικῆς σύστασης τοῦ μεγάλου μουσικοῦ, ποῦ ἀποκαλύπτεται στὶς μεγαλοφυεῖς μονάχα. Εὐρίσκεται μεταξύ τοῦ ποιήματος ποῦ γράφεται καὶ τοῦ ποιήματος ποῦ ζοῦμε. Ἡ αἰσθητικὴ εἶναι ἡδονή. Καὶ ἡ ζωγραφικὴ εἶναι ἡ μορφή τῆς ἡδονῆς ποῦ ἀποδίδεται σὲ γραμμὲς καὶ χρώματα. Γιὰ νὰ κρίνει κανεὶς τὴ ζωγραφικὴ τοῦ χρειάζονται κλίσις καὶ πείρα ξεχωριστές. Τὰ λίγα λόγια ποῦ θὰ πούμε δὲν εἶναι κριτικὴ, ἀπλοῦστατα, λόγια ἀγάτης γιὰ ἓνα ἔργο ποῦ μᾶς ἔκαμε ἐντύπωση. Ὑπάρχουν πολλὲς ποικιλίαι ὡραίων. Τὸ ὡραῖον διαφέρει σύμφωνα μὲ τὸ σύγχρονο ἡρωϊσμό καὶ τὶς σύγχρονες τάσεις. Διαφέρει σύμφωνα μὲ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ σιμὰ τὴν ἠθικὴν ποῦ χαρακτηρίζει ἓνα αἰῶνα ἀπὸ τὸν ἄλλο. Πότε στὸ σχεδίασμα καὶ στὸ χρωματισμὸ βλέπουμε τὸ ἐλαφρὸ, τὸ διάφανο, τὸ χαριτωμένο, ἢ τὸ ὄνειρῶδες ὡραῖον, πότε τὸ βαρὺ, ἡρωϊκὸ καὶ σιωπηλὸ ὡραῖον. Γι' αὐτὸ ἕνας πίνακας γιὰ νάχει τὴν ἐκφραση τοῦ αἰωνίου ὡραίου, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀνακατεῖται καὶ νὰ συνδυάζει τεχνικὰ τοὺς χρωματισμοὺς ὁ καλλιτέχνης, οὔτε νὰ εἶναι τέλειος στὶς ἀνατομικὰς λεπτομέρειες, πρέπει νὰ ἔχει αἰσθανθεῖ τὴν ἐξέλιξη τῆς σύγχρονης ψυχῆς.

Ἡ κυρία Θάλεια Φλωρᾶ-Καραβία μᾶς ἔδωσεν ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ τοπιογραφικοῦ ταλέντου της, καὶ μερικὰ πορτραῖτα. Ἐσύνθεσε μερικὲς εἰκόνες τῆς Πόλης σὲ κατάσταση παρθενικῆ. Νομίζει κανεὶς, ὅτ' εἶναι μιὰ μαγικὴ πόλη ποῦ μόλις ἐβγήκε μέσα ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῶν νερῶν, τόσον ἔχει ἓνα ὕψος ὄνειρῶδες. Μῆτε κρουνὲς ἀπελπισίας, μῆτε πληγές, μῆτε μαῦρος ἰδρωτας. Δι' ὁ τρεῖς φαράδες σιωπηλοὶ καὶ ὄνειροπόλοι, μὲ τ' ἀτσάλινα μπράτσα τους σκύβουν ὁ καθένας στὴ δουλειὰ του. Ὁ καθένας τους εἶναι καὶ ἀπόνα ποίημα κάθε ζωῆς καὶ κάθε καιροῦ. Ὄντα ποῦ ζοῦνε σὲ μιὰ πρωτόγονη κατάσταση ψυχῆς. Σὰ νάταν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα, ποῦ ἄρχισεν ἡ ζωὴ νὰ τοὺς φαίνεται σκληρὴ, καὶ οἱ ρυτίδες ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς κάθονται στὸ πρόσωπο τους ἐπιβλητικῆς. Ὁ ἀδιάκοπος σάλος τῆς θάλασσας ποῦ ταράζεται σάν τ' ὄνειρο στὴν ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη. Οἱ βάρκες ἀραδιασμένες ποῦ ἀναπαύονται ὕστερα ἀπὸ δεῖνὸ θαλασσοδάρμα καὶ τρέξουν ταραγμένες ἀπὸ διάφορα ὄνειρα. Παντοῦ γλυστρᾶ τὸ φῶς. Γεμίζει ἀπὸ χαρὰ τὶς γεμάτες πλευρὲς κάθε βάρκας, τὰ κατάρτια καὶ τὰ σκοινιά, ὁμορφαίνει τὴ θάλασσα καὶ ἐξυγενίζει ὅλα ὅσα εἶναι γύρω.

Τὸ χρῶμα στὸ ἔργο της εἶναι γεμάτο ἁρμονία. Τὸ καθένα τους κατορθώνει νὰ μᾶς δίνει κ' ἓνα ἀπὸ τὰ ἀγαπημένα καὶ θλιβερὰ ὄνειρα μας π' ἀγαποῦμε τόσο πολὺ. Στὴν κατάταξη τους εὐρίσκουμε κάτι ἀπὸ τὰ σημερινὰ αἰσθήματα μας

καὶ θαρροῦμε ὅτι εὐρήκαμε ἓνα ἠθικὸ μέρος ἀπὸ τὶς ιδέες καὶ τὶς τάσεις μας. Ὑπάρχει μιὰ σειρά ἀπὸ ἀπόψεις τῆς Πόλης, ὅπου τὸ χρῶμα καὶ τοῦ ἐλάχιστου μέρους τὸ κνηγὰ ἢ προσοχῆ, σύμφωνα μὲ τὶς σκιὰς καὶ τὰ χρώματα ποῦ παρουσιάζεται, ποῦ ἀλλάζουνε θέση κάθε δευτερόλεπτο στὴν Πόλιν ποῦ εἶναι αἰῶνια ὡραία κ' αἰῶνια τραγικὴ μὲ τὴν ἀπειρία τῶν χρωμάτων της. Ἡ καλλιτέχνης προσπαθεῖ ν' ἀκολουθήσει τὴ μηχανικὴ κίνηση τῆς ζωῆς, σὲ ὅλους τοὺς παλμούς της καὶ σ' ὅλες τὶς ταλαντεύσεις της.

Στὰ τοπεῖα της αὐτὸ τὸ χρῶμα φωνάζει δυνατὰ τὴ λαμπρότητα τοῦ διπλανοῦ χρώματος καὶ ὅλος ὁ πίνακας μᾶς δίνει τὸν πλεόν ἀλτρονίστικὸ ὕμνο τῶν χρωμάτων. Τὸ πράσινο τῆς φύσης ἐξιδανικεύεται, οἱ βράχοι ζοῦνε μιὰ ζωὴ βαθειὰ ποῦ σὰ νὰ θέλει νὰ ἐξωτερικευθεῖ, ἢ διαφανάδα ποῦ πλησιάζει κοντὰ μας τὰ πράγματα, ἢ θολούρα ποῦ ἀναδίδεται ἀπὸ τὰ νερά καὶ ἀπὸ τὴν ἀναπνοὴ τοῦ φυτικοῦ κόσμου, σύμφωνα μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν ὥρα, οἱ πιὸ διάφοροι γάμοι τῶν τόνων ποῦ συνδυάζονται μὲ τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν, τὰ μικρὰ ἀγριοσουλουδα ποῦ κρέμονται ἀπ' τοὺς βράχους, τὰ δέντρα ποῦ ὑψώνουν τὰ στρεβλωμένα μπράτσα τους κατὰ τὴ δόξα τοῦ γαλανοῦ. Ποτέ, σχεδόν, στοὺς πίνακες της δὲ βρίσκει κανεὶς τοὺς αὐτοὺς συνδυασμοὺς, γιατί ἡ ἔνωση τῶν ἀποχρώσεων μιᾶς στιγμῆς, δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐπαναληφθεῖ σ' ἓνα δευτερόλεπτο, εἴτε ἀπὸ τὴ θερμαντικὴ δύναμη ποῦ κάθε στιγμὴ μεταβάλλεται, εἴτε ἀπὸ τὴ σύνθεση τῶν ἀτόμων ποῦ ἐξελλίσσεται ἀδιάκοπα, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἠσκιους καὶ τὶς ἀντανακλάσεις ποῦ διαφέρουν κάθε τόσο. Τὸ καθεστὶ στὴ ζωὴ φεύγει ἀπὸ τὴ θέση του γιὰ ἓνα μακρὸ ταξίδι γύρω της, καὶ ἡ λάμψη τῆς πατρικῆς ἐστίας ποτέ δὲν θὰ δώσει τὶς αὐτὲς ἀντιλαμπές ποῦ ἔδινε πρὸ ὀλίγου, οὔτε τὸ μουσικὸ χαμόγελο τῶν γονιῶν μας, οὔτε ἡ τρυφερὴ ματιά τους, οὔτε ἡ ἔκφραση ποῦ βασανίζεται ἀπὸ τὴ θλίψη, μῆτε ὁ ὄμος ποῦ σκύβει ἀπὸ τὸ βάρος, μῆτε ἡ χαρὰ τῶν νέων ποῦ διαρᾶνε γι' ἀπόλαυση.

Ἐξωγράφισε ἀρκετὰ καλὰς ἀπόψεις τῆς Ἀκρόπολης καὶ τοῦ Κολοσσαίου, δυστυχῶς, δὲν εἰμποροῦμε νὰ βροῦμε τὴν ἁρμονία τῆς ποιητικῆς πέτρας ποῦ ὄνειρεύεται, ἴσως ἐπειδὴ μᾶς λείπει ἡ καλλιτεχνικὴ πείρα.

Ἡ μικρὴ φανταστικὴ εἰκόνα τῶν Πυγολαμπίδων εἶναι ἀπὸ ἐκείνες ποῦ γεννίεται μέσα στ' ὄνειρο τ' ἀνθρώπινου ὄντος ποῦ εἶναι ἄρρωστο ἀπὸ τὸν πολυῆγοισμὸ του καὶ ποῦ θάθελε νὰ βλεπε τὶς αἰσθήσεις του νὰ δημιουργοῦν κατ' ἀπομίμησιν τῆς θείας φύσης. Ἐνα μικρὸ δάσος ποῦ φωτίζεται ὅσο θέλει ἡ καλλιτέχνης, δέντρα τελειώτερα, παρ' ὅτι εἶναι στὴν ἀλήθεια, ἓνα ὄνειρο ποῦ κωματίζει παντοῦ γιὰ νὰ εἰτοιμάσει τὴ φαντασία τῶν πυγολαμπίδων. Ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ καὶ τὴν ἀπλότητα τῶν ἄλλων εἰκόνων μεταφερόμεθα ἄμέσως στὴ χώρα τοῦ θαυμάσιου, ὅπου ὁ ἀστὸς βυθίζει τὴν ψυχὴν του μονάχα στὸ παιγνίδι τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ ἐγκέφαλου. Στὴ φύση ἐκολλήσαμε τὴν ἐτικέτα τῆς ἰδανικῆς ἠθικοποίησης μας. Εὐτυχῶς, ὅμως, ἡ φύση ἔχει τὴν ἠθικὴν της, ποῦ μᾶς συγκινεῖ ὅταν θελήσουμε νὰ τὴν παρουσιάσουμε μὲ ἀγάπη. Ἡ φανταστικὴ εἰκόνα εἶναι ἡ πλεόν ἰδανικὴ ἔκφραση τοῦ φλογεροῦ λυρισμοῦ, τοῦ λυρισμοῦ, ὅμως, ποῦ δὲν ἐξυμνεῖ τὰ κοινὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ βασίζεται στὴν ἀνώτερη σφαιρὰ τῆς μεταφυσικῆς. Ὁ ἐγκέφαλος ἀγωνίζεται νὰ τρέξει πίσω ἀπὸ τὸ ἰδανικόν.

Ὅσο γιὰ τὰ πορτραῖτα της, δὲν ἀρκεῖται νὰ διορθώνει τὴν ἔκφραση ἀπὸ τὴ βαθειὰ ἐνόραση τοῦ χαρακτήρα τοῦ μοντέλου, κατορθώνει μὲ τὴν ὑπερβολικότητα μερικῶν λεπτομερειῶν νὰ γενικοποιεῖ τὰ πορτραῖτα της. Ἡ ζωὴ, ποῦ γλυστρᾶ στὸ βάθος τῶν ματιῶν, εἶναι ἓνα μακρὸ ποίημα ποῦ

χάνει τη μυστικότητα του για τὸν καλλιτέχνη, πού τοῦ δίνει τὴν ἐνότητα τοῦ δράματος καὶ τῆς ὄνειροπόλησής.

Μερικά γυναικεία πορτραίτα τῆς μᾶς κινοῦν τὸ ἐνδιαφέρον. Ἄλλὰ τὰ πορτραίτα τῶν γέροντῶν, πού κάθε ρυτίδα φέρνει ἓνα κόσμο ἀπὸ στιγμὲς χαρᾶς καὶ θλίψης πού ἔζησαν ἄλλοτε καὶ τώρα ἔφυγαν, πού αἰσθάνονται τὴ χαρὰ νὰ ξαναζοῦν καὶ νὰ ξανακινῶνται μέσα στὶς νέες γενεές πού ἔφεραν στὸν κόσμο, μᾶς γεμίζουν σεβασμὸ γιὰ τὰ ἐπιβλητικὰ γερατειά.

Ἐν γένει, οἱ συνθέσεις τῆς δὲν ἔχουν τὴ δασκαλικὴ φορτικότητα, π' ἀντίς νὰ παραύουν τίς αἰσθήσεις μας, μᾶς μεταδίδουν μιὰ σειρά θλιβερῶν συναίσθημάτων πού μᾶς ξενευρίζουν.

Ἐχει τὴν ὁμορφιά τῆς καλωσύνης καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς ἀφέλειας καὶ τοῦ φυσικοῦ. Κατορθώνει νὰ μᾶς δίνει τὴν ἀλυσίδα τῶν ἀντίθετων καὶ τῆς διχόνοιας σὲ μιὰ ἐνότητα πού ξεχωρίζει. Ἐχει τὸ αἶσθημα τῆς γαλήνης καὶ τὸ ἐπικὸν χρῶμα μιᾶς συγχρονότατης ἐποποιΐας.

Ὅταν εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τοὺς πίνακες τῆς δὲν μᾶς τυραγοῦν καὶ δὲν μᾶς καταδιώκουν τὰ νοήματα τῶν, ἀλλὰ μᾶς ἀκολουθοῦνε ἡσυχά-ἡσυχά σὰν ἓνα ἤρεμον ὄνειρο.

ΜΕΝΑΛΚΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, ἐτιμώρησε μὲ μηνιαία προσωρινὴ ἀπόλυση τὸν Γραμματέα τοῦ Πανεπιστημίου κ. ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ ἐξ ἀφορμῆς ἑνὸς ἀρθροῦ του, στὸ ὁποῖο ἐξέφραζε τίς γλωσσικὲς του ἀρχὲς καὶ πεποιθήσεις.

Τὰ «Γράμματα» διαμαρτύρονται γιὰ τὴν μεσαιωνικὴν, ἀνελεύθερη καὶ τυραννικὴν αὐτὴν ἐπέμβαση τῆς Πολιτείας στὴν ἐλεύθερη ἐκδήλωση τῆς σκέψης καὶ ἐκφράζουν τὴ συμπάθειά τους πρὸς τὸν Ποιητὴ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΜΑΣ

Μιὰ συμβατικὴ δημοκρατικότητα—πού μὲ ὠραῖες δανεικὲς φράσεις ἐμάρανε κάθε ὀρμὴ πνευματικὴ—δέρνει τὴ φυλὴ μας καὶ φέρνει τὴ γενικὴ ἰσοπέδωση τῶν χαρακτήρων.—Στὸν βοῦρκο αὐτὸ μέσα, τὸ νὰ μπορεῖ ν' ἀνθίσει τὸ πολῦτιμο ἄνθος τῆς ἐλευθερωμένης σκέψης εἶναι θαῦμα καὶ εἶναι ἐνθάρρυνση καὶ ὑπόσχεση γιὰ τὸ μέλλον.

Ὅσοι ἐπλησίασαν τοὺς λιγιστοὺς βουλευτὰς πού γιὰ μικρὸ διάστημα ἔμειναν στὴν Ἀλεξάνδρεια, αἰσθάνθηκαν τὴν εὐχάριστη ἐκπληξὴ νὰ συναντήσουν ξυπνημένους συνειδήσεις πού μ' ὅλες τίς ἀσχολίες τῆς ἐπαγγελματικῆς πολιτικῆς, ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ σκέψη, γιὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τίς ἐκδηλώσεις τῆς Τέχνης.

Βέβαια, τὰ «Γράμματα» δὲν ἔχουν ἀποστολὴ νὰ κρίνουν τίς τάσεις καὶ τίς ἀποχωρήσεις τίς κοινωνιολογικὲς πού μπορεῖ νὰ ἐκπροσωποῦν οἱ κ. κ. Μαβίλλης, Ἀραβαντινός, Κουτούπης, Λυμπερόπουλος, Παπαναστασίου, Πετμεζᾶς

Σημειώνουν μονάχα πὼς ὅταν στὴ Διπλὴ Βουλὴ ἡ πνευματικὴ σκληριὰ μὲ αὐτάρεσκη ἀνθάδεια μιλοῦσε, ρητότερε νομοθετοῦσε καὶ... ἐγελωτοποιοῦνταν μὲ τὴ συνταγματοποίηση τοῦ Συντακτικοῦ καὶ τῆς Γραμματικῆς,

οἱ ἐκλεκτικοὶ αὐτοὶ βουλευταὶ ἀπερίφραστα καὶ θαυαλλέα εἶπαν τὴ γνώμη τους θυσιάζοντας τὰ συμφέροντά τους.

Σημειώνουν γιὰ τὸ γαλῆνιο Τεχνητὴ πού εἶναι ὁ κ. Μαβίλλης πὼς ἀν' ἡ ἀγόρευση του δὲν σταμάτησε τότες τὸν βαρβαρικὸ χεῖμαρρο, βρήκε ὅμως ἀπήχηση σὲ κάθε σκέψη ἐλεύθερη.

Καὶ σημειώνουν γενικῶς, κρίνοντας ἀπὸ τὰ λίγα λόγια πού πρόφτασαν νὰ λεχθοῦν, πὼς τὸ πέρασμα αὐτὸ τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια μας ξύτησε κάποιαν ἐ λ π ἰ δ α ὅτι ἴσως ἡ Τέχνη νὰ παύσῃ μιὰ μέρα νὰ συναντᾶ στὴ Ρωμηοσύνη γυρισμένες ράγες μόνο.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

HENRI DE REGNIER. -- Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ ΤΩΝ ΩΡΩΝ

Περὶπου σύγκαιρα μὲ τὴν ἐκλογή του στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ὁ Γάλλος ποιητὴς Ρενιὲ ἐδημοσίευσε νέα του ποιητικὴ συλλογὴ «Ὁ Γύρος τῶν Ὁρῶν.» Ἴσως ὁ νέος αὐτὸς τόμος βεβαιώνει μονάχα τὴν ἀναγνωρισμένη δόξα τοῦ ποιητῆ, πού εἶτε σὲ στίχους κλασσικῆς προσωδίας, εἶτε—στὴν ὥρα τοῦ ὀρμητικοῦ συμβολισμοῦ—σὲ ἐλεύθερους στίχους, εἶτε σὲ ἀρμονικὸ πεζὸ λόγο ἔχει ἐκδηλώσει τὴν πολύχρωμη συγκίνηση ψυχῆς πλούσιας. Δέκα πέντε τόμοι πεζογραφήματα, διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ λογοτεχνικὲς μελέτες καὶ ἑπτὰ τόμοι ποιήματα, μαρτυροῦν παραγωγικότητα σταθερὴ, πρὸ πάντων σὲ ποιότητα.

Τὴν ποιήσῃ του ξεχωρίζει λεπτὸ αἶσθημα, παρατηρητικότητα, ἐλαφρὴ μελαγχολία καὶ μισοκρατημένη συγκίνησις, πού ἀκριβῶς μὲ τὸ νὰ ὑποδηλώνεται μονάχα ἀγγίζει πρὸ βαθειὰ τίς ψυχές.

Σὲ στιγμὲς πού τὸ θροῦσμα τῆς ζωῆς ἀνεπαίσθητα χαϊδεύει τ' αὐτιά καὶ ξυπνᾶ μελαγχολικὸ ἀντίλαλο μέσα μας, βρίσκει ὁ ποιητὴς τίς γλυκὲς φράσεις καὶ λέξεις, πού, μὲ ἤρημα ἀναφυλλητὰ, μελωδικὰ λένε τὸ αἰώνιο παράπονο τῆς φθορᾶς:

Πιστεύεις πὼς ἡ ὥρα εἶναι πρὸ ἀργῆ στίς ζωές μας
γιατὶ τραγουδοῦμε γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούμε
ὅταν περᾶ μὲ τὸ ἀνθισμένο καλάθι τῆς,
γλήγορη ἢ ἀργόπορη
πίσω ἀπὸ τὴ φραγὴ ἢ τὸν τοῖχο
πίσω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἢ τὸν χρόνον;

Ἡ σκιά τῆς εἶναι σταχτιά ἢ γαλανή,
τὸ καλάθι τῆς εἶναι νοπὸ ἢ μαραμμένο,
ὀρθώνεται ἀψηλὴ καὶ κλίνει καὶ μειδιᾷ
γλυκὰ ἢ κλαίει,
καὶ φεύγει ὁ χρόνος, καθαρὸς ἢ φαιδρὸς
ὥρα μὲ τὴν ὥρα.

(Ἀπὸ τὸ Καλάθι τῶν Ὁρῶν)

Στὴν τελευταία του συλλογὴ ξεχωρίζουμε τὰ συννέτα πού ἐχει ἐμπνευσθῆ πρὸ τὸ ταξίδι του στὴν Ἀνατολή. Δὲν ξέχουμε πὼς ἡ πολυφορτωμένη αὐτὴ ψυχὴ τῆς Δύσης ἐπίτυχε ν' ἀντικρύσῃ τὴν ῥάθυμη φύση τῆς Πόλης καὶ νέες νὰ βγάλει ἐσωτερικὲς ἀρμονίες.

Στὸ παρακάτω συννέτο, πρὸχειρα μεταφρασμένο, πόσο βαθειὰ συνοχὴ μεγαγχολίας δίνει τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ποιητῆ, μὲ τὴν σκηνοθεσίαν τοῦ

τουρκοπατημένου Βυζάντιου και πόσο φυσικό φαίνεται το συμπέρασμα που βγαίνει οξ ξαφνικό ανάβρυσμα!

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἡ μέρα λιγοστεύει. Ἡ Πόλη ἀπομακρύνεται. Τὸ καιὶν
ἀνεβαίνει τὸν Βόσπορο, σχίζοντας τὸ γλήγωρο κῆμα
καί, μὲ τὴ προσπάθεια πού βαφαίνει στὸ κουπί, περιπλέει
σιωπηλά τὴν ὄχθη τὴν ἀσιατικὴν.

Χωριά. Ξύλινα σπίτια. Πλάτανος Ἄραξοβόλα.
Ταλαῖά παλάτια βαμμένα κόκκινα ἢ μὲ ὄχρα. Ἐνας γλυκὸς λόφος.
Ἐνα κίβσι, ἄρωμα γασσεμοῦ, κι ἕνας κοκκαλιάρης σκύλος
σὲ μιὰ μαυραρένια προκυμαία, πού κάποιος Παύρος περνά.

Μερικά μνημόρια ἀνάμεσα σὲ κυπαρίσσια... Εἶναι βράδυ.
Στοχάζουμαι τὴν ἀρματοσιά πού δείχνουνα
στὸ σουλτανικό θησαυρό, κλεισμένη στὴν προθήκη της:

Στὴν πολιορκία τοῦ Μαγδαντοῦ ὁ Ἄμουράτ τὴν φόρεσε...
Ἡ δόξα δὲν ἀξίζει τὸ ἄρωμα ἑνὸς ῥόδου,
καί μόνο ὁ Χρόνος πού ἀγαποῦμε εἶναι ἡ αἰωνιότητα.

Δ. Ζ.

ΑΠΟ ΒΙΒΛΙΑ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὸ 252 τεῦχος τῶν «Παναθηναίων» ὁ γλωσσολόγος κ. Α. Χ. Μπού-
τουρας δημοσιεύει μὲ τὸν τίτλον «Ἐπιστήμη καὶ Πράξις» σύντομη μελέτη
γιά τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἀπὸ αὐτὴ ξανατυπώνομε μερικὰ κομμάτια.

Ἐν ἡμερινὸν γραπτὸν μᾶς λόγον τὸν διεμόρφωσαν οἱ λόγοι τοῦ
Ἔθνους κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἰδίως κατὰ τοὺς δύο παρελθόντας αἰῶνας,
μὲ διάφορα στοιχεῖα. Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ σημασία του ἢ πρακτικὴ
δι' ἡμᾶς, εἴτε οὗτος εἶναι ἐθνικὸς, εἴτε μελίρρυτος, μελιστάγης, ἡδύτατος,
ὠραιότατος κλπ. κλπ., διὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ γραπτὸς μᾶς λόγος εἶναι σχεδὸν
περιττός. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ γλωσσολογία δηλ. καὶ φιλολογία, διὰ τὴν ἔρρεναν
ἔχει ἀνάγκην τῆς δημοτικῆς μᾶς γλώσσης, διότι ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶναι ἐκείνη,
ἡ ὁποία ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων διεσώθη τώρα εἰς τὸ
στόμα τοῦ λαοῦ μὲ πλείστα παραλλαγὰς εἰς τὰ κατὰ τόπους ιδιώματα καὶ
πλοῦτον λεξιλογικὸν μέγιστον. Ἀνεξαρτήτως τῆς σημασίας της διὰ τὰς πρα-
κτικὰς μᾶς χρήσεις, ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶναι διὰ τὴν ἐπιστήμην πραγματικὸς
θησαυρός. Ὅλαι αἱ φιλολογίαι τοῦ κόσμου ἐνεργηχώθησαν ἀφότου κατενοήθη
ἡ ἀλήθεια ὅτι δεόν νὰ ἐξετάζεται τὸ παρὸν διὰ νὰ ἐννοηθῇ καλῶς τὸ πα-
ρελθόν. Ἐσώθησαν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ κατὰ τόπους πλείστα στοιχεῖα
γλωσσικά, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαντῶνται εἰς τὰ φιλολογικὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαιο-
τέρων ἐποχῶν ἢ χρησιμεύουσιν εἰς ὀρθὴν ἐρμηνείαν πολλῶν δυσερμηνεύτων
ἀρχαιοτέρων. Μόνον διὰ τῆς μελέτης τῆς παρούσης γάσσος τῆς Νεοελληνικῆς
δημώδους θὰ εἰσδύσωμεν τελείως εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης
τῶν παρελθουσῶν περιόδων. Μόνον διὰ τῆς μελέτης ταύτης εἶναι δυνατὸν
νὰ ἀνεγείρωμεν τὸ λαμπρὸν μνημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.»